

นั้นการค้าไม้ศรีจะค้ากันครอบครัวละสองไม้ คือ ไม้คำศรีเงิน และไม้คำศรีทอง แต่ในปัจจุบันการค้าไม้ศรีจะเหลือเพียงหมู่บ้านละสองท่อนเท่านั้น เนื่องจากไม้หายากและลำบากจึงได้ลดเหลือเพียงสองต้นต่อหมู่บ้านและนำเงินมาทำบุญกันที่วัด เป็นการสร้างความสามัคคีภายในหมู่บ้านได้อีกทาง ซึ่งพิธีกรรมนี้ทุกบ้านจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

สลากภัต เป็นการทำบุญ คล้ายกับการทอดผ้าป่า เป็นการระดมเงินในชุมชน ซึ่งจะระดมเงินโดยแบ่งเป็นเขต ๆ มีต้นเงินต้นทอง ทำในช่วงเดือนตุลาคม เพื่อสร้างบุญสถานให้กับหมู่บ้าน

ประเพณีลอยกระทง บ้านสันคะยอมมีน้ำแม่สารไหลผ่าน มีการทำฝายทดน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหมู่บ้าน จึงมีการจัดสถานที่สำหรับลอยกระทงในหมู่บ้านทุกปี คนที่ไม่ได้ไปเที่ยวงานลอยกระทงที่อื่นก็จะมาลอยกระทงกันที่นี่ กิจกรรมลอยกระทงในหมู่บ้าน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่พยายามจูงใจให้เยาวชนเที่ยวในหมู่บ้านในเทศกาลนี้ เพราะผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นห่วงเรื่องอุบัติเหตุ จึงเกิดกิจกรรมภาคกลางคืน โดยให้เยาวชนจัดงานประกวดหนูน้อยนพมาศและเวทีการแสดง เช่น การฟ้อนต่าง ๆ เพื่อหาเงินเข้ากลุ่มในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของกลุ่มเยาวชน

ตารางที่ 9 แสดงปฏิทินชุมชน บ้านสันคะยอม หมู่ 1

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา							←				→	
2.เก็บลำไย					←		→					
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.เทศกาลเข้าพรรษา							←	→				
2.เทศกาลสงกรานต์				↔								
3.ตามข้าวใหม่	↔											
4.ประเพณีลอยกระทง (ฟังเทศน์ฟังธรรมมหาชาติ)											↔	
5.งานปอยหลวง(บางครั้ง)		↔										
6.งานอื่นๆตามโอกาสประเพณี	←											→

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน ปี 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. ท้าวน้อยหลวง
2. พ่อหนานจุมภู
3. พ่อต้น
4. พ่อหลวงจันทา คำลือศักดิ์
5. พ่อหลวงน้อยคำ พิงคะสัน
6. พ่ออ้าย เสนศักดิ์
7. พ่อหลวงเขียว พิงคะสัน
8. พ่อหลวงสนั่น สมนาศักดิ์
9. พ่อหลวงอุทัย พิงคะสัน
10. พ่อหลวงวิทยา สมนาศักดิ์ (ปัจจุบัน)

การรวมกลุ่มทางการเกษตร

กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2544 โดยมีนาย อุทิศ พิงคะสัน เป็นประธานกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อขายสร้างรายได้ สร้างงานให้กับชาวบ้าน มีพื้นที่ดำเนินการ 200 ไร่ การตลาดของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะจำหน่ายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย รายได้หลังจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วจะแบ่งให้สมาชิกทุกคน มีการให้เงินกู้แก่สมาชิกทุกคนกู้ยืมได้ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย

นอกเหนือจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้ว กลุ่มยังมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชน โดยพยายามเชื่อมการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนด้านการปลูกข้าว โดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนบ้านสันป่าสักเป็นผู้เข้ามาเรียนรู้

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร เริ่มจัดตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2536 โดยได้รับเงินสนับสนุนจากการทอดผ้าป่า ประมาณ 10,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินการ มีการจัดสรรเงินทุนให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร ต่อมากลุ่มได้มีการปล่อยกู้แก่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ด้วย โดยกลุ่มสุกรจะมีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของชุมชน โดยเป็นผู้ผลิตสุกรเพื่อจำหน่ายในชุมชนและตำบลใกล้เคียง และเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญให้กับกลุ่มหมูหวาน

กลุ่มผู้เลี้ยงโค เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2537 โดยมีทุนเริ่มแรกที่ใช้ในการดำเนินงาน 20,000 บาท ซึ่งกลุ่มผู้เลี้ยงโคก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับเงินงบประมาณจากพัฒนาชุมชนจังหวัด เนื่องจากว่าการเลี้ยงโคมีต้นทุนที่สูง กลุ่มจึงตัดปัญหาโดยการจัดสรรเงินมาให้สมาชิกแทน ปัจจุบันนี้กลุ่มผู้เลี้ยงโคได้ล้มเลิกและไปรวมกับกลุ่มเลี้ยงโคจังหวัดลำพูน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในหมู่บ้านสันคะยอมในปัจจุบันมีน้อย แต่ที่เลี้ยงก็จะเป็นการเลี้ยงแบบต่างคนต่างเลี้ยง ไม่ได้มีการรวมกลุ่มแบบจริงจัง

ในอดีตผู้คนจะให้ความสำคัญกับโคมาก เพราะที่อาชีพหลักของเกษตรกร คือการทำนา แรงงานหลักที่สำคัญ คือ วัวและควาย ต้องใช้เกวียนในการเดินทาง เนื่องจากไม่มีเครื่องจักร ไม่มีเครื่องยนต์ แต่ปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสะดวกสบายเข้ามาแทนที่ จึงทำให้ความสำคัญของโคในปัจจุบันนั้นลดลง

กลุ่มป่าชุมชน ได้ก่อตั้งขึ้นในสมัยพ่อหลวงสนั่น สมณศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น การสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่าผ่านสถาบันการปกครองชุมชน ผู้ที่มาเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่า ซึ่งกลุ่มป่าชุมชนจับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากป่าชุมชนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่งผลกระทบให้ระบบนิเวศมีความสมดุล นอกจากนี้กลุ่มป่าชุมชนมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนเรื่องการดูแลรักษาป่าในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม “บวชป่า” เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรต่อไป

กลุ่มจักสาน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2535 โดยนางบุญปิ่น ศรีวิชัย เห็นว่าในหมู่บ้านสันคะยอมมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีฝีมือทางด้านจักสาน และมีเวลาว่าง จึงได้จัดตั้งกลุ่มเข้ามาเพื่อช่วยให้คนในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดให้แก่เยาวชนที่สนใจ เพื่อให้ภูมิปัญญาของชุมชนไม่จางหาย

กลุ่มน้ำพริกลาบ ได้ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2543 โดยมีตัวแทนไปศึกษาดูงานที่บ้านสันมะนะ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ต่อมาได้รับการฝึกอบรมและนำความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีน้ำพริกลาบเป็นสินค้า OTOP และกลุ่มได้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและแปรรูป เป็นที่ศึกษาดูงานแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน

กลุ่มหมูหวาน เริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2545 โดยมี คุณจินดา กิตติศักดิ์ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตสุกรในชุมชนและเสริมรายได้แก่แม่บ้าน โดยมีโรงงานการผลิตตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน คุณวิทยา สมณศักดิ์ การดำเนินของกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยดี

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. กระบวนการและกิจกรรมที่นำมาใช้ ไม่ค่อยเหมาะสมกับเด็ก ๆ หลายคนตั้งข้อสังเกตว่า มันลุ่มลึกเกินไปสำหรับเด็ก ๆ ป. 4 - ป.6 เด็ก ๆ เสนอว่าควรมีเกมส์เยอะกว่านี้ และเยาวชนที่เข้าร่วมนั้นมีความแตกต่างกันในด้านอายุเยอะ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก โดยเฉพาะเยาวชนหญิงที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น จะเงินอายในการทำกิจกรรมบางกิจกรรม
2. การเตรียมงาน การประสานงานต่าง ๆ กระชั้นชิดเกินไป
3. ทีมวิจัยเยาวชนแบ่งหน้าที่กันไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมาจากหัวหน้าทีมไม่อยู่และมีการแบ่งหน้าที่ใหม่ทำให้เป็นอุปสรรคในการประสานงาน
4. ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้อาวุโส นั้นไม่ค่อยชัดเจน และไม่ได้แบ่งเป็นหมวดหมู่ที่เหมาะสม
5. ผู้วิจัยกังวลเรื่องงบประมาณที่จะใช้มากเกินไป ทำให้ผิดพลาดในการสั่งอาหารกลางวันมาเลี้ยงทีมวิจัยเยาวชน
6. เนื่องจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นครั้งแรก ประสบการณ์ผู้วิจัยก็น้อย จึงทำให้การ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนนั้นไม่ค่อยต่อเนื่อง และมีการแบ่งงานกันไม่ชัดเจนของผู้วิจัยเอง

จากข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านสันคะยอมในครั้งนี้ เยาวชนบ้านสันคะยอมให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจในปัญหาที่พวกเขาได้ประสบอยู่ คือ การนิทา (เล่าขวัญ) ซึ่งประเด็นการนิทา หรือเล่าขวัญนี้ ในอดีตชาวบ้านใช้การเล่าขวัญ เป็นเครื่องมือป้องกันการทำผิด และหากมีการทำผิดชาวบ้านก็จะใช้การเล่าขวัญเป็นการลงโทษและปรามหรือป้องกันการทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ปัจจุบันเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้มองว่าการเล่าขวัญ เป็นปัญหา เพราะการเล่าขวัญบางเรื่องไม่เป็นเรื่องจริงและยังไม่เกิดขึ้น ทำให้เยาวชนได้รับผลกระทบ จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมต่อไป

2.3.3 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านหลุก หมู่ 4

กิจกรรม

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมในบ้านหลุกนี้ แตกต่างจากที่จัดในหมู่บ้านสันคะยอม คือ ตัดกระบวนการ สนทริยสนทนา ออกไป เนื่องจากการที่ทีมเยาวชนได้สะท้อนออกมาว่า ไม่อยากทำ โดยให้เหตุผลกับผู้วิจัยว่า การทำสมาธิ เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ

ดำเนินงาน และเปลี่ยนการสนทนาการใช้จาก “เกมส์ซ่อนกระดาศ” มาเป็น “เกมส์รักษาอาณาจักร” และ “เกมส์แก้ปม” เนื่องด้วยผู้วิจัยทำงานวิจัยกับเยาวชน ดังนั้นการสนทนาการต่าง ๆ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอด เพื่อป้องกันความเบื่อหน่าย และเพื่อให้เยาวชนได้อยากจะร่วมเรียนรู้ในกระบวนการใหม่ ๆ ในกิจกรรมต่อไป

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อกับทีมวิจัยเยาวชนโดยทางโทรศัพท์เพื่อนัดประชุม และให้ทีมเยาวชนประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทางด้านสถานที่ในการจัดการประชุมได้ทำหนังสือเพื่อขอสถานที่จากเจ้าอาวาสวัด อีกทั้งส่วนในด้านของผู้ปกครอง ผู้วิจัยใช้วิธีเข้าไปพบและได้พูดคุยถึงรายละเอียดของการทำงานวิจัยต่าง ๆ พร้อมทั้งขออนุญาตผู้ปกครองพาแกนนำเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีทีมวิจัยเยาวชนจากหมู่ 4 บ้านหลุก เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 10 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป ดังนี้

- เริ่มจากการนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปให้กับเจ้าอาวาสวัด ผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งเยาวชนที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการ
- ฝ่ายสถานที่ที่จะทำความสะอาด ไปเยี่ยมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น แก้วน้ำ ถังน้ำ ฯลฯ
- ฝ่ายทะเบียนก็จะช่วยกันทำป้ายห้อยคอและจัดโต๊ะลงทะเบียน
- ฝ่ายสวัสดิการ จะทำหน้าที่คอยเสริฟน้ำ ขนม ของว่าง ต่าง ๆ เป็นต้น
- ฝ่ายจ่ายตลาดและทำกับข้าว ซึ่งในการประชุมกันในวันนี้เยาวชนบ้านหลุกเสนอที่จะทำกับข้าวกันเอง โดยรายการอาหารที่เยาวชนเลือกทำ คือ ข้าวอุ่นจินทอด และคัมจัด ส่วนของว่างในตอนบ่าย คือ น้ำชาเย็น เพราะฉะนั้นในการเตรียมงานในครั้งนี้จึงต้องมีการไปจ่ายตลาดเพื่อทำกับข้าว ซึ่งในการทำกับข้าวดังกล่าว ได้รับความอนุเคราะห์ จากครอบครัวท่านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประหยัด ใจดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสอนวิธีการทำกับข้าวให้กับเยาวชน สถานที่ในการประกอบอาหาร อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งที่พักอาศัยให้กับทีมวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- ชาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 30 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 5 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัดและได้รับความร่วมมือดีจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับชาวชน
- ชาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มชาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งชาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ความเป็นมาของบ้านหลุก
 - สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
 - ของดีบ้านหลุก
 - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
 - ห่อละอ่อนสมัยก่อนกับปัจจุบันต่างกันอย่างไร
 - ด้านการจับสาว
 - ด้านการศึกษา
 - ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในอดีตกับปัจจุบัน
 - ของเล่นสมัยก่อน

2.3.4 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านหลุก

บ้านหลุก หรือเดิมทีเรียกว่า “บ้านแม่สารท่าหลุก” หลุก คือ กังหันน้ำ ซึ่งกังหันน้ำนี้ทำมาจากไม้ชนิดหนึ่ง (ดังรูปในภาคผนวก : ก) ในสมัยก่อนเพื่อวิดน้ำแม่สารเข้านา และใช้น้ำในการทำเกษตร เมื่อปีพ.ศ. 2473 เริ่มตั้งหมู่บ้านครั้งแรก มี 5-6 หลัง ซึ่งตระกูลรัตนะ เป็นตระกูลแรกที่อพยพมาจากบ้านหลุก (ประตูป่า) เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีแม่น้ำสารไหลผ่าน เลยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แม่สารบ้านหลุก” และ “บ้านหลุก” ในปัจจุบัน ส่วนวัดมีการสร้างมากกว่า 400 ปีที่แล้ว ในสมัยสิบสองปันนา สมัยไทยใหญ่เป็นพญา ศาสนสถานนำแบบอย่างมาจากวัดเวียงของ เรียก “เจดีย์จอมของ” เป็นเจดีย์ทรงมอญ เหมือนวัดสุพรรณรังษี (วัดมณฑลย์ พม่า) ซึ่งมีแห่งเดียวในตำบลป่าสัก ส่วนด้านสภาพบ้านเรือนแต่ก่อนนั้นเป็นหลังคาจั่ว หรือป็นหยา มุงด้วยหญ้าคา, ตอง หรือดินขอ (ดินเหนียวเผา) หรือกระเบื้องหางแหลม ส่วนตัวบ้านใช้ไม้ ซึ่งจะลากมาจากแม่ทา ใช้ล้อลากมา เดินทาง

ประมาณ 1 วันก็จะถึง การสร้างบ้าน ถ้าบ้านหลังไหนเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ก็จะยกพื้นให้สูงขึ้น เพื่อที่จะเลี้ยงวัวไว้ได้ถนัดบ้าน วิถีชีวิตของคนบ้านแม่สารบ้านหลุกสมัยก่อน แต่เดิมมีความรื่นเริง ไม่มีตลาด ถ้าจะซื้อของต้องไปซื้อที่ตลาดหนองดอก เด็กจะเลี้ยงง่าย ช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน รู้จักคบหากันในหมู่บ้าน หนุ่มสาวจะมาเจอกันตามประเพณีของหมู่บ้าน

ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2510 ทางรัฐบาลได้สร้างถนนตัดผ่านหมู่บ้านขึ้นจำนวน 2 สาย ถนนสายแรกเป็นถนนสายลำพูน – ลำปาง และถนนแยกจากถนนสายหลักลำพูน – ลำปาง แยกผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า สามแยกปางขมุ (ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตลาดจตุจักรลำพูน) ตัดผ่านบ้านหลุกไปบ้านป่าสัก และต่อมาได้มีถนนสายหลักลำพูน – ป่าซาง ตัดผ่านใจกลางหมู่บ้าน จึงทำให้การคมนาคมเจริญและสะดวกขึ้น ซึ่งช่วงนี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการเป็นอยู่ของชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนแบบกึ่งชุมชนเมืองและกึ่งชุมชนชนบท

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

เนื่องจากบ้านหลุกอยู่ใกล้กับโรงงานนิคมอุตสาหกรรม และเครื่องสหพัฒน์ฯ ทำให้ประชากรในวัยแรงงานส่วนมากไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไปก็จะทำอาชีพรับจ้างทั่วไป มีส่วนน้อยที่จะทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเช่นในอดีต การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวบ้านหลุกได้เปลี่ยนไปอย่างมาก พระมหานิรันดร์ นิรันดโร เล่าว่า “การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดมาจากความเจริญที่ตามมา ถนน ไฟฟ้า เมื่อเริ่มมีถนน ก็เริ่มมีรถจักรยาน มีรถจักรยานยนต์ มีรถยนต์พัฒนามาเรื่อย ๆ มีหอพัก มีแหล่งร้านค้าและสถานบริการต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่ความเจริญจะมาตามแม่น้ำ ผู้คนจะตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำ แต่ปัจจุบันผู้คนจะนิยมตั้งถิ่นฐานข้างถนน ทำให้พื้นที่ในอดีตเป็นทุ่งนา เมื่อถูกถนนตัดผ่านทุ่งนาเหล่านี้ถูกกวาดซื้อจากนายทุน กลายเป็นบ้านจัดสรร กลายเป็นหอพัก วิถีชีวิตชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อไม่มีที่ดินทำกินก็ต้องเข้าไปทำงานในภาคบริการและโรงงานอุตสาหกรรม เพราะมีรายได้ที่แน่นอน เมื่อมีรายได้แน่นอนก็อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวกมาสนองตัณหาตัวเอง เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น เครื่องเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ บางทีมีแล้วแต่เมื่อมีรุ่นที่ทันสมัยมาก็เปลี่ยนตาม สิ่งของเหล่านี้ราคาค่อนข้างสูง บางรายไม่มีเงินสดก็ซื้อผ่อนเป็นรายเดือน ทำให้เกิดหนี้สินขึ้นใหม่อีก ปัจจุบันจะเดินข้ามถนนต้องรอเป็นชั่วโมง เพราะรถวิ่งไม่หยุด” จากคำบอกเล่าดังกล่าว ทำให้ทราบว่าอาชีพหลักของชาวบ้านหลุกในปัจจุบัน คือ การรับจ้างทั่วไป ภาคบริการ และเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

แผนที่ 3 แผนที่บ้านหลุก หมู่ 4

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านหลุกในอดีต เป็นอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน และใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คนในชุมชนมีความผูกพันกันเป็นอย่างดี อาชีพหลัก ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และทำไร่ ลักษณะนิสัยเป็นคนรักถิ่นฐาน ใช้ภาษาของเป็นภาษาถิ่น เพราะเมื่อประมาณ พ.ศ. 2433 ได้มีชนเผ่าของ (ไทยยอง) จากเมืองยอง จังหวัดเชียงราย ประเทศพม่า ได้อพยพหนีภัยสงครามมาอาศัยอยู่แถบลุ่มลำน้ำสาธและน้ำแม่กวัง และสร้างหมู่บ้านและวัดขึ้นมา คือ วัดบ้านหลุก ปัจจุบันครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลกันทา สัก ตระกูลไชยคำยา ตระกูลลาวนันท์ และตระกูลมัชยา

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านหลุก หมู่ 4 มีทั้งหมด 450 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 1003 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 473 คน และเพศหญิงมี 530

ความเชื่อ

ประมาณร้อยละ 70 ชาวบ้านในหมู่บ้านหลุกยังมีการนับถือผีและมีความเชื่อเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ อาทิ เรื่องผีประจำตระกูล ผีปู่ย่า เลื้อบ้าน เลื้อวัด นอกจากนั้นยังมีประเพณีผีกระ หรือ ผีปอบ ผีเสื้อ (ผีกระเสื้อ) ผีโพรง เป็นต้น ร้อยโทคะนอง กันทะสัถ์ เล่าว่า “เชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติ เพราะตอนที่เป็นเด็กอยู่นั้น ได้สัมผัสมาแล้วกับตนเอง มีหลายครั้งที่มีคนถูกผีกระเข้าสิง คนในหมู่บ้านก็จะมาตามพ่อของลุงไปไล่ผีทุกครั้ง เนื่องจากว่าพ่อได้ศึกษาวิชาทางไสยเวท คาถาอาคมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทุกครั้งลุงจะตามไปดูวิธีการของพ่อ มันช่างเป็นศาสตร์และสิ่งเหลือเชื่อจริง ๆ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ ขึ้นแรกเมื่อไปถึงบ้านที่คนถูกผีเข้า ท่านจะท่องมนต์คาถาที่เรียนมา และทำน้ำมันต์ให้คนที่ถูกผีเข้าสิงดื่ม หากไม่ยอมดื่ม ท่านก็จะใช้วิธีพ่นน้ำมันต์จากปาก ทันใดนั้นก็จะมีเสียงร้องโหยหวนจากคนที่ถูกผีเข้าสิง แต่เสียงนั้นกลับเป็นเสียงของคนอื่น คือ เสียงของผีกระนั่นเอง มันจะร้องอย่างเจ็บปวด แล้วท่านก็จะฉวยโอกาสนี้สะกดจิตและถามว่า มันคือใคร ชื่ออะไร มาจากที่ใด เหตุที่มาเข้าสิงนั้นต้องการอะไร มันก็จะตอบคำถาม เมื่อท่านทราบแล้ว ก็จะขอร้องให้มันออกจากร่างของคนทีสิง มันก็จะออกไปแต่โดยดี แต่ผีบางรายก็คือไม่ยอมออกจากร่าง ท่านก็จะใช้วิธีที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อาทิ ใช้ต้นข่าที่ตัดมาสด ๆ มาเสกมนต์คาถาแล้วเขียนดื่ยที่หลังของคนที่ถูกสิง มันก็จะร้องด้วยความเจ็บปวด บางรายผีที่เข้าสิงนั้นคุณมากก็จะต่อสู้ แต่ท่านก็จะสะกดมันด้วยเวทมนต์คาถาและแววตา ผีร้ายจะยอมแพ้และออกจากร่างไปทุกครั้ง สิ่งที่น่าเหลือเชื่อ คือ รอยฟกช้ำจากการเขียนดื่ยที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหลังของผู้ที่ถูกผีเข้าสิงนั้น เมื่อผีออกจากร่างแล้ว จะไม่ปรากฏรอยฟกช้ำและความเจ็บปวดแต่อย่างใด สำหรับคนที่ถูกผีเข้าสิง เมื่อผีออกจากร่างก็จะงงและถามว่ามากันทำไมเยอะเยอะไปหมด เพราะสมัยนั้นเมื่อมีผีสิงใครคนจะไปดูจำนวนมาก คำนวณเหตุนี้จึงทำให้ลุงเชื่อเรื่องผีและสิ่งที่น่าเชื่อถือ

อยู่” เชื่อกันว่าปัจจุบันยังมีคนที่เป็นปอบ และผีกระ อยู่ในบ้านหลุก แต่ด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ ผีร้าย เหล่านั้นค่อย ๆ เสื่อมถอยลงไปมาก ไม่ค่อยไปเข้าสิงใครเหมือนสมัยก่อน แต่ก็ยังปรากฏให้เห็นเป็น บางโอกาสแต่น้อยครั้งมาก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พ่อหลวงชาว เมืองมูล
2. พ่อหลวงตา รัตน์ะ
3. พ่อหลวงน้อย ต๊ะหลุก
4. พ่อหลวงจันทร์ จินมัยยา
5. พ่อหลวงน้อยมูล บุญชัยเวียง
6. พ่อหลวงเสาร์คำ กันทะศักดิ์
7. พ่อหลวงจรัส ลาวนันท์
8. พ่อหลวงสุวรรณ กันทะสัก
9. พ่อหลวงดุสิต เป็งมัยยา
10. พ่อหลวงสำราญ เป็งมัยยา (ปัจจุบัน)

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านหลุก

วัดบ้านหลุก ดำเนินการสร้างวัดบ้านหลุก ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการสร้างวัดมีชื่อว่า นายแสน เขื่อนแก้ว, นายอภิชัย ไม่ทราบนามสกุล, นายปัญญา ไม่ทราบนามสกุล ได้ไปอาราธนา นิมนต์พระภิกษุชื่อว่า “พระเพียรปัญญา” ซึ่งได้รู้ดงมาจากเมืองสิบสองปันนา และมาพำนักอยู่วัดสัน ป่าสัก มาเป็นประธานในการสร้างวัดนี้ ซึ่งตอนแรกเป็นอารามก่อน และได้ปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร พรางเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร พ.ศ.2488 ได้สร้างกุฏิ และวิหารถาวรขึ้น มีโบราณสถานที่ สำคัญ ได้แก่ เจดีย์เป็นรูปไม้สิบสอง สูงประมาณ 19 เมตร เป็นศิลปะแบบพม่า และเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2545 วัดบ้านหลุก ได้รับคัดเลือกเป็น “วัดพัฒนาตัวอย่าง” ของจังหวัดลำพูน โดยมี พระมหานรินทร์ นรินทร์โร เป็นเจ้าอาวาส

รายนามเจ้าอาวาสวัดแม่สารบ้านหลุก (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระเพียร	ปัญญา	พ.ศ. 2433-2460
2. พระครูเปรมวิชัย	(นวล เปมวิชัย)	พ.ศ. 2460-2512
3. พระสมบุรณ์	สมบุญโณ	พ.ศ. 2512-2517
4. พระอธิการอุ่นเรือน	วรบุญโณ	พ.ศ. 2517-2520
5. พระมหาสมเกียรติ	สงักัดิ	พ.ศ. 2520-2529

6. พระครูพิศิษฐ์ธรรมประสาท (จันทร์สม ฐมฺมสํวโร) พ.ศ. 2529-2541

7. พระมหานรินทร์ นรินฺตโร พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. ทีมวิจัยเยาวชนจากต่างหมู่บ้านเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยกว่าที่ได้กำหนดจากหมู่บ้านละ 5 คน ปรากฏว่า บ้านสันคะยอม มา 4 คน บ้านป่าตึงงามมา 1 คน ซึ่งมาร่วมกิจกรรมได้ในภาคเช้าเท่านั้น เพราะต้องไปช่วยผู้ปกครองที่บ้าน บ้านวัดสันป่าสักมา 1 คน บ้านใหม่จตุจักรมา 3 คน อันเนื่องมาจากเยาวชนส่วนหนึ่งต้องไปเรียนพิเศษ มีกิจกรรมทางโรงเรียน ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน และไปเที่ยวกับครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการทำงานวิจัยขึ้นนี้

2. เนื่องจากการทำกิจกรรมนั้นมีเยาวชนที่มีอายุที่หลากหลายมาก คือ ตั้งแต่ 8 – 16 ปี เด็ก ๆ ที่มีอายุน้อย ๆ นั้นยากแก่การควบคุม รวมทั้งเรื่องของเพศและวัยนั้นมีผลต่อการจัดกระบวนการเพราะว่าเด็กบางคนอยากเล่นเกมส์ แต่บางคนไม่อยากเล่น เพราะงาโตแล้ว บางครั้งการเลือกเกมส์ที่จะนำมาสื่อกับเด็ก ๆ นั้น จะต้องมองถึงความเหมาะสมกับเพศและวัยด้วย

3. ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก เกิดอาการไม่พอใจทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม จากข้อมูลที่ได้รับชมในเวทีสัญจร บ้านหลุกในครั้งนี้ เยาวชนบ้านหลุกให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงบ่ายที่มีเจ้าอาวาสวัดบ้านหลุก ได้มาเป็นวิทยากร บรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวัด ตลอดจนวิถีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นจากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านหลุกสนใจที่จะศึกษาประเด็น “การจับสาว” ซึ่งประเด็น “การจับสาว” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านหลุกต่อไป

2.3.5 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

กิจกรรม

กิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน คือ กิจกรรมทำความรู้จักกันระหว่างทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน โดยให้เยาวชนแยกออกมาตามวันเกิดของตัวเองแล้วจับกลุ่มคนที่เกิดวันเดียวกัน ใช้ “เกมส์เล่านิทาน” สันทนาการที่ใช้คือ “เกมส์หมอนข้างของฉัน” และ “เกมส์เก้าอี้สามัคคี”

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่งโดยใช้จักรยานขี่ไปบอกตามบ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 13 คน นอกจากนี้พ่อหลวงบ้านยังมาช่วยเตรียมงาน ไม่ว่าจะเป็นการติดป้ายโครงการ การจัดเก้าอี้ การจัดสถานที่ร่วมกับเยาวชนอีกด้วย อีกทั้งเพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมาย

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 28 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 4 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัดและได้รับความร่วมมือดีจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไรเพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร / สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
 - ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
 - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
 - ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
 - ด้านการจับสาว
 - ด้านการศึกษา / การคมนาคม

2.3.6 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสาธารณะ มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านใหม่จตุจักร

ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านใหม่จตุจักร เดิมแยกมาจากบ้านแม่สารบ้านหลุก หมู่ 4 ออกมาเป็นหมู่บ้านแห่งใหม่ ชื่อ “บ้านแม่สารบ้านใหม่” แล้วได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “บ้านใหม่จตุจักร” ซึ่งตั้งตลาดชื่อตลาดจตุจักรลำพูน ซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน จนมาถึงปัจจุบัน บ้านใหม่จตุจักรได้แยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 แล้วมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2545 คือ นายวีระกร จินมัยชา

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

อาชีพหลักของชุมชนบ้านใหม่จตุจักร คือ การค้าขาย เนื่องจากมีตลาดจตุจักรลำพูนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน และประกอบอาชีพรับจ้างต่าง ๆ เช่น รับจ้างในภาคบริการ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านใหม่จตุจักรเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตร เหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ

แผนที่ 4 แผนที่บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านใหม่จตุจักรในปัจจุบันเป็นแบบชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจินมัทยา ซึ่งบ้านใหม่จตุจักรนี้เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งแยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็ไปทำที่วัดบ้านหลุก และอีกส่วนหนึ่งก็ไปทำที่วัดแม่สารป่าขาม และวัดศรัทธาของชาวบ้าน

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18 มีจำนวนครัวเรือน 165 ครัวเรือน มีประชากรมีทั้งหมด 431 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 217 คน และเพศหญิงมี 214 คน

ตารางที่ 10 ปฏิทินชุมชนบ้านใหม่จตุจักร

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำสวน							←→					
2.ค้าขาย	←→											→
3.ทำธุรกิจส่วนตัว	←→											→
4.รับจ้างทั่วไป	←→											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ตานข้าวใหม่	↔											
2.ประเพณีสงกรานต์				↔								
3.ประเพณีเดือนแปดเป็ง					↔							
4.ประเพณีตามท้องถิ่น อื่นๆ						↔						
5.สืบทอดหมู่บ้าน เลื้อยบ้าน						↔						
6.ทำบุญวันเข้าพรรษา						←→						
7.ทำบุญออกพรรษา										↔		
8.ประเพณีลอยกระทงยี่เป็ง											↔	

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. เนื่องจากทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นผู้หญิง แต่ทีมวิจัยเยาวชนจากบ้านใหม่จตุจักรนั้นมีเยาวชนชายเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย ทำให้ทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเขินอาย บางคนก็ไม่กล้าแสดงออก

2. ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมแกนนำเยาวชนบางหมู่บ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ครบ เช่น แกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมที่มาถึงเวทีแล้วไม่ยอมมาลงทะเบียน แต่ว่ากลับเดินไปบ้านเพื่อนที่อยู่ภายในหมู่บ้านที่จัดเวที ทำให้เยาวชนหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่ค่อยพอใจ

จากข้อมูลที่ได้รับชมในเวทีสัญจร บ้านใหม่จตุจักรในครั้งนี้ เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” ซึ่งประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านใหม่จตุจักรต่อไป

2.3.7 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านป่าดิงงาม หมู่ 3

กิจกรรม

เนื่องจากหมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงามนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เนื่องจากการได้รับความร่วมมือและความไม่เข้าใจต่องานวิจัยเพื่อชุมชนของผู้นำชุมชนมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนกระบวนการจัดเวทีใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของหมู่บ้าน เมื่อชุมชนเข้าใจในกระบวนการวิจัยในการรวมกลุ่มเยาวชนผิวด เป็นารช่องสุ่มเยาวชน เพราะฉะนั้นการที่จะให้ชุมชนเข้าใจ และได้เห็นว่าการรวมกลุ่มของเยาวชนนั้นมีประโยชน์ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน โดยการไปร่วม “พัฒนาวัด” และ “ศาลเสื่อบ้าน” ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนจึงเกิดขึ้น ในกิจกรรมภาคเช้า

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์ เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึง พ่อกำนันเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 6 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคน

เนื่องจากบ้านป่าดิงงามนั้นผู้วิจัยใช้การลงพื้นที่ในการค้นหาทีมเยาวชนโดยใช้เด็กดิ่งเด็กอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นการที่ลงไปประชุมหรือวางแผนการดำเนินงานนั้นจะประสานงานกับแกนนำเยาวชนโดยตรง อีกทั้งการเข้าไปประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน คือ พ่อกำนัน นั้น มีอุปสรรค คือ ท่านไม่ค่อยอยู่ที่บ้าน เพราะว่า อาจจะเนื่องด้วยธุรกิจส่วนตัว ทำให้การประชาสัมพันธ์ให้กับผู้คนในชุมชนรับทราบนั้นยังน้อย ทำให้ผู้คนในชุมชนนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญ การลงพื้นที่ที่บ้านป่าดิงงามนี้ ผู้วิจัยก็ได้เข้าไปพบบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ทางท่านนายก อบต. ที่ได้มีโอกาสพบปะท่านเป็นการส่วนตัวตอนงานกิจกรรมวันเด็กที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน ท่านก็บอกว่าไม่มีปัญหาให้ลงมาทำกิจกรรมในหมู่บ้านได้ แต่ว่าผู้วิจัยเองก็ยังไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะกับพ่อกำนัน จนกระทั่งถึงวันเตรียมงานเวทีสัญจรของหมู่ 3 จึงได้เข้าไปพบท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์งานวิจัย ในเย็นวันนี้ในหมู่บ้านจะมีประชุมประจำเดือนกันที่ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน พ่อกำนันจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมาประชุม ผู้วิจัยจึงรอโอกาสที่จะเข้าไปพูดคุยกับท่าน เมื่อได้พบท่านและได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของงานวิจัย ท่านก็มีท่าทีที่ไม่ค่อยสนใจเท่าใดนัก ถามว่ามีหนังสือทางราชการมาหรือไม่ จะให้ประชาสัมพันธ์เรื่องอะไร เมื่อผู้วิจัยขอให้ท่านเป็นประธานกล่าวเปิดเวที ท่านก็บอกว่าไม่ว่าง เพราะพรุ่งนี้ต้องพัฒนาที่วัดแล้วท่านก็ทำงานของท่านไป คือ ล้างแก้อื้อกับทำความสะอาดเพื่อจัดประชุมตอนเย็น ผู้วิจัยเลยถือโอกาสนี้เสนอตัวเข้าไปช่วย โดยพาเยาวชนมาทำความสะอาดช่วย พอท่านเห็นเด็ก ๆ มาช่วยทำความสะอาด ท่านก็มีสีหน้ายิ้มแย้มขึ้น และช่วยประกาศเสียงตามสายให้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยต้องมานั่งคิดแผนกิจกรรมกันใหม่ว่า ทำอย่างไรถึงจะให้คนในชุมชนเข้าใจกิจกรรมที่เราจัดขึ้นนั้น จึงมีกิจกรรมที่ขึ้นไปพัฒนาวัดกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านขึ้น เพื่อแสดงความจริงใจให้กับชุมชนได้รับรู้อย่างที่กล่าวมาข้างต้นตอนกระบวนการทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 21 คน จาก 4 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 3 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ เยาวชนได้แสดงถึงศักยภาพในการเข้าร่วมและช่วยงานผู้ใหญ่ได้ ผู้ใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญในการทำกิจกรรมของเด็ก ๆ
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร

เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร
- สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
- ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
- ด้านการจับสาว
- ด้านการศึกษา
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านการคมนาคม

2.3.8 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านป่าดิงงาม

ประวัติความเป็นมา

บ้านป่าดิงงามนี้ เดิมนั้นมีชื่อว่า “บ้านหัวเลื้อยคอนแก้ว” ช่วงหลังนี้ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านป่าดิง” แต่ก็เนื่องจากมีชื่อที่เหมือนกันหลายหมู่บ้าน ทำให้เกิดความสับสน ตอนหลังจึงเพิ่มคำว่า “งาม” เข้ามาต่อท้ายอีก เป็นบ้านป่าดิงงาม เมื่อปี พ.ศ.2536 ในอดีตมีคนเข้ามาอาศัยอยู่ได้ประมาณร้อยกว่าปีแล้ว แต่ขณะนั้นยังไม่มีที่ตั้งเป็นหมู่บ้านในรูปแบบที่ชัดเจนนัก ต่อมาได้เกิดภัยแล้งอย่างรุนแรง จึงทำให้ชาวบ้านส่วนมากได้อพยพหนีไปอยู่ที่อื่น ๆ บางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และบางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จึงทำให้หมู่บ้านเกือบเป็นหมู่บ้านร้าง ซึ่งเหลือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่ไม่ได้ย้ายออกไปเพียง 1-2 หลังคาเท่านั้น คือ บ้านพ่อหลวงทม แม่หลวงใจ พ่อหนานดี พวกที่ย้ายออกไปก็จะขายที่ดินให้คนที่อาศัยอยู่ต่อ โดยเอาที่ดินแลกกับยาสูบ ต่อมาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เริ่มดีขึ้น ชาวบ้านบางส่วนซึ่งในหมู่บ้านใกล้เคียงก็ได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เรื่อย ๆ ก็ได้ตกลงกันว่าน้ำแล้งไม่มีน้ำใช้ น่าจะสร้างเขื่อน – ฝาย ยันน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งก็ได้ เกณฑ์ชาวบ้านอื่นมาช่วยสร้างเขื่อนกันน้ำ เขื่อนแรกที่สร้างคือ เขื่อนมหาโชค เมื่อก่อนเป็นเขื่อนไม้ลำน้ำแม่สารสมัยก่อน จะกว้างประมาณ 20 เมตร สภาพน้ำใส ใช้ดื่มได้ โดยการขุดบ่อทรายและसानไม้ไผ่เป็นวง เอมารอบก้นทรายไม่ให้ถล่มลงมา เรียกว่า เสวียนก้นทราย ส่วน “แม่सान” ของบ้านป่าดิงงาม สะกดด้วย “น” เพราะคาดว่าเกิดจากวัฒนธรรมการจักสาน

แผนที่ 5 แผนที่บ้านป่าตึงงาม

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน น้ำจึงมีเพียงพอสำหรับทำนา กล่าวได้ว่า ลำน้ำแม่สาร เป็นสายโลหิตที่สำคัญสำหรับเกษตรกรชาวบ้านป่าดงงามและหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ได้เล่าว่า “ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทำนา เลี้ยงสัตว์ เป็นอาหาร ปลูกผักสวนครัวไว้ในบ้าน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าวแลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน” จากคำบอกเล่ามองเห็นได้ชัดว่า ลักษณะการผลิตของชาวบ้านป่าดงงามในอดีตนั้นเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ

แต่ในปัจจุบัน หมู่บ้านป่าดงงามกลายเป็นหมู่บ้านแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพราะชาวบ้านป่าดงงามนั้นอยู่ไม่ห่างจากตัวเมือง อีกทั้งยังมีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ใกล้ ๆ ทำให้วิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังจะเห็นได้ว่าชาวบ้านจะมีอาชีพหลักที่ไม่ใช่อาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม กล่าวคือ ร้อยละ 80 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10 มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และอีกร้อยละ 10 ทำกิจการส่วนตัว เช่น ค้าขาย รับเหมาก่อสร้าง อุพันสิริธ เย็บผ้า ทำมุ้งลวด เป็นต้น อย่างไรก็ตามชาวบ้านเองยังคงประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ยังมีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคกันอยู่ จากการเข้าไปศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรรมนั้น จะเกี่ยวข้องกับชาวบ้านที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประชากรหรือชาวบ้านวัย 15 – 35 ปี ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

การทำนา ในการทำงาน of ชาวบ้านป่าดงงามจะทำได้ปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำแม่สารจะแห้ง ส่วนมากจะนิยมทำนาดำมากกว่านาหว่าน เพราะจะได้ผลผลิตมากกว่า สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ได้แก่ กข2 กข6 กข8 แต่ที่นิยมใช้กัน คือ พันธุ์กข6 ซึ่งจะหาซื้อมาจากธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์การเกษตร หรือมีพ่อค้าเข้ามาขาย ซึ่งในอดีตนั้นชาวบ้านมักเก็บพันธุ์ข้าวจากการเก็บเกี่ยวเมื่อปีที่ผ่านมา หรือบางคนก็นำข้าวเปลือกของตนเก็บไว้ไปแลกพันธุ์ข้าวกับญาติพี่น้องหรือคนอื่น ๆ บ้าง เพื่อมาใช้ปลูกในครั้งต่อไป

การลงทุนในช่วงแรก ๆ ของชาวนาจะเป็นการไถที่นา มีการไถแปรและไถตะ ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการเกษตร คือ รถไถ เนื่องจากปัจจุบันไม่มีชาวนารายใดใช้ควายเพื่อไถนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า รถไถ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อชาวนาในการทำเกษตร ซึ่งจะมีอัตราค่าจ้างในการไถโดยประมาณไร่ละ 500 – 800 บาท ในการทำงาน of ชาวบ้านป่าดงงามเกือบทุกรายจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในการบำรุงต้นกล้าในนา เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมกันนั้นก็เพื่อเป็นการเร่งเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี ที่มาของปุ๋ยที่ได้จากการสัมภาษณ์ทราบว่า ชาวนาจัดซื้อจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร หรือมีนายทุนมาเสนอขายบ้าง ซึ่งขายเป็นกระสอบ ๆ ละ 300 – 500 บาท ขึ้นอยู่กับชนิดของปุ๋ยและสถานที่ซื้อด้วย ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเพราะเมื่อก่อน

ชวานาปลูกข้าวโดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย หรือถ้าใส่ก็จะเป็นมูลสัตว์ที่เลี้ยงในบ้าน เช่น มูลวัวมูลควาย และมูลไก่ เป็นต้น การปักดำและการเก็บเกี่ยวสำหรับเกษตรกรถือว่าต้องอาศัยแรงงานในการประกอบการแรงงานที่ได้จะมาจากการจ้างโดยคิดเป็นอัตราค่าตอบแทนวันละ 170 – 200 บาท ซึ่งในอดีตนั้นแรงงานจะได้มาจากญาติพี่น้อง หรือมาจากการลงแขกของชวานาด้วยกันเองที่ชาวบ้านเรียกว่า “การเอามือ” คือ การสลับเปลี่ยนช่วยเหลือกัน อย่างไรก็ตามชาวบ้านป่าดงงามจะปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น จะมีแบ่งไว้ขายก็เพียงเล็กน้อย ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การทำนาไม่ใช่อาชีพหลักของชาวบ้านแล้ว เพราะร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านมีอาชีพรับจ้างเนื่องจากการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเป็นรายได้ที่สม่ำเสมอและมีอัตรารายได้ที่สูงกว่ารายได้จากการทำนา

การทำสวน การเพิ่มรายได้ของชาวบ้านป่าดงงามอีกทางหนึ่ง คือ การทำสวน ซึ่งชาวบ้านมีสวนผลไม้อยู่หลายชนิด เช่น ลำไย มะม่วง มะขาม เป็นต้น แต่ที่นิยมปลูกมากที่สุด คือ ลำไย เนื่องจากลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในแต่ละปีค่อนข้างสูง อีกทั้งการปลูกลำไยก็ง่ายต่อการรักษาดูแล พื้นที่การปลูกก็ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่มาก อาศัยในบริเวณบ้านก็สามารถปลูกลำไยได้ พันธุ์ลำไยที่ชาวบ้านป่าดงงามนิยมปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์อีดอ (เปลือกหนา) เนื่องจากราคาดิ กิ่งพันธุ์หาได้ง่าย ในการซื้อกิ่งพันธุ์ลำไย ราคาประมาณกิ่งตอนละ 20 – 30 บาท

ในอดีตการปลูกลำไยของชาวบ้านไม่ต้องดูแลรักษามาก คือ ปลูกทิ้งไว้ให้ผลผลิตออกตามธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละปีจะได้ผลผลิตที่ไม่แน่นอน ต่อมาจากการเจริญทางเทคโนโลยีการผลิต มีสารช่วยในการผลิดอกออกนอกฤดูกาล ชาวบ้านจึงหันมาใส่สาร โปรแตสเซียมคอเรต ซึ่งช่วยในการเร่งลำไยให้ออกนอกฤดูกาล จากกรณีดังกล่าวจะช่วยเสริมรายได้ให้ชาวบ้านที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง โดยเปรียบเทียบกับลำไยที่ออกตามฤดูกาลราคาดิโลกรัมละ 30 บาท เมื่อออกนอกฤดูกาลราคาดิโลกรัมละ 60 – 100 บาท นี่คือนิยามของลำไยเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา แต่ในปัจจุบันนี้ชาวสวนลำไยต้องประสบปัญหากับราคาลำไยตกต่ำ เนื่องมาจากมีการเพิ่มพื้นที่ในการปลูกมากขึ้น มีผลผลิตลำไยทุกช่วงฤดูกาล ส่งผลทำให้ผลผลิตล้นตลาด อีกทั้งความวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ทำให้ราคาลำไยในปัจจุบันตกต่ำเป็นอย่างมาก คือ ราคาดิโลกรัมละ 6 – 10 บาท เท่านั้น

การเลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านป่าดงงามมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร และเพื่อการค้าอยู่หลายชนิด เช่น วัว หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งการเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวอาศัยการชำนาญในการเลี้ยง และความเอื้ออำนวยทางสภาพอากาศ และบริเวณบ้านของชาวบ้านเอง แต่ที่นิยมเลี้ยง คือ วัว ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนให้มีการเลี้ยงขึ้น ซึ่งทางรัฐบาลได้มอบพันธุ์วัว ที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัวพระราชทาน” ให้แก่ชาวบ้านครัวเรือนละ 3 ตัว ซึ่งปัจจุบันมีครัวเรือนที่เลี้ยงวัวอยู่ในโครงการนี้อยู่ 5 ครัวเรือน การเลี้ยงวัวถือว่าไม่ค่อยมีปัญหามากนัก คือการให้อาหารก็นำออกไปปล่อยตามทุ่งนา

โดยให้วัวหากินเอง บางครั้งเกษตรกรก็ไปเกี่ยวหญ้ามาให้วัวกิน สำหรับการฉีดวัคซีนทางหน่วยงานของรัฐ คือ ปศุสัตว์อำเภอ จะมาฉีดให้ จากการเลี้ยงวัว ไม่เพียงแต่มีรายได้จากการขายวัวเท่านั้น ยังมีรายได้จากการขายมูลวัวอีก เพราะว่าการใช้ปุ๋ยจากมูลวัวในปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากปุ๋ยวิทยาศาสตร์มีราคาแพง ทำให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์มากขึ้น

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ชาวบ้านป่าดงงามส่วนใหญ่ ใช้ภาษาของเป็นภาษาถิ่น ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจันอะสะวะ ตระกูลใจสัก และตระกูลใจตึง

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านป่าดงงาม หมู่ 3 มีทั้งหมด 109 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 234 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 116 คน และเพศหญิงมี 118 คน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านป่าดงงาม

วัดป่าดงงาม ได้สร้างโดยเจ้าสิริราชสัมพันธ์ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นบุตรของเมืองลำพูน ในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 เจ้าหลวงวินัย เป็นราชบุตร ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและต่อจากนั้นไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สืบทอดอีก จนกระทั่ง 60 ปีที่แล้ว บ้านป่าดงงามเกิดความแห้งแล้งทำให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่อื่น เหลือเพียง 3 หลังคาเรือน วัดป่าดงงามเป็นวัดร้าง เจ้าคุณราชมงคลญาณมุนีเจ้าคณะจังหวัดลำพูน อยู่วัดพระยืน จึงสั่งให้รื้อวัด หรือรื้อโบสถ์ไปสร้างที่วัดศรีคำ ตำบลศรีบัวบาน รื้อกุฏิไปสร้างที่วัดสันตะยอม รื้อเจดีย์ไปสร้างที่วัดดอนไทร ตำบลป่าสัก ซึ่งในสมัยนั้นเจ้าอาวาส คือ พระอธิการหนูได้ย้ายไปอยู่วัดศรีบุญยืน อำเภอเชียงแสน เมื่อพ.ศ. 2536 พระครูวิศิษฐ์ปัญญากร ประธานสงฆ์อำเภอลำพูน ได้ริเริ่มสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ชาวบ้านได้ไปนิมนต์พระอาจารย์มหาธรรณ ญาณสุริ มาอยู่เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าดงงามเป็นองค์แรก

เจ้าอาวาสวัดป่าดงงาม

(ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระหนู		พ.ศ. xxxx
2. พระมหาศรัณยวรรณ	บุญญสิริ	พ.ศ. 2537-2546
3. พระสุทธิศักดิ์	สุทธิวิโส	พ.ศ. 2546-2549
4. พระดวงดี	สุนโน	พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน

คอยเลื้อย พ่ออุ้ยเขียวอายุ 77 ปี เล่าว่า บนคอยเลื้อยนั้นมีถ้ำซึ่งเป็นที่พักของโบราณอยู่ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฝ้ารักษา เมื่อถึงแรม 15 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ ที่ถ้ำจะมีแสงไฟลอยขึ้นสูงมากแล้วจะลอยมาตกที่วัดป่าดงงาม ต่อมาได้มีคนที่เกิดความโลภอยากได้ของโบราณมาเป็นของตัวเอง จึงไปขโมยขุดเอาโบราณวัตถุ แต่พอเอามาได้คนนั้นก็กลายเป็นบ้าหรือเสียสติไป ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผลของเจ้าป่าเจ้าเขาที่เฝ้ารักษามาลงโทษ และต่อจากนั้นดวงไฟก็ไม่เคยปรากฏให้เห็นอีกเลย

เลื้อยบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกป้องรักษาชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าวให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ ของที่นำมาแก้บน ได้แก่ ไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวดและข้าว แขนง ขนมหอยอย่างละ 1 ชุด

ประเพณีและวัฒนธรรม

เนื่องจากบ้านป่าดงงามมีอาณาเขตติดกับบ้านสันคยอมลักษณะของประเพณีและวัฒนธรรมก็เหมือนกันกับที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะมีกิจกรรมและรายละเอียดต่าง ๆ ในแต่ละเดือนดังปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม ต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา					←→							
2.จักรสาน (อยู่บ้าน)	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ออกพรรษา ทอดกฐิน										←→		
2.งานประเพณียี่เป็ง											←→	
3.ทอดผ้าป่า (บางครั้ง)										←→		
4.ตานข้าวใหม่	←→											
5.ประเพณีเวียนเทียนตาม พระพุทธรศาสนา			←→									
6.ประเพณีสงกรานต์				←→								
7.ตานข้าวให้ผู้เฒ่าผู้แก่ รดน้ำดำ หัว รับพรจากผู้ใหญ่				←→								
8.วันอาสาฬหบูชาเวียนเทียน						←→						

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 255

นอกจากนี้ทางวัดป่าติ่งงามได้เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลางดังนี้

ตารางที่ 20 เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลาง

เดือนเมืองเหนือ	เดือนภาคกลาง	ประเพณี
เดือนเกียง	เดือนสิบเอ็ด	วันออกพรรษา ทอดกฐิน
เดือนยี่	เดือนสิบสอง	ยี่เป็ง ลอยกระทง
เดือนสาม	เดือนหนึ่ง	ทอดผ้าป่า
เดือนสี่	เดือนสอง	ทานข้าวใหม่
เดือนห้า	เดือนสาม	เวียนเทียนทางพระพุทธรศาสนา
เดือนหก	เดือนสี่	
เดือนเจ็ด	เดือนห้า	สงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่
เดือนแปด	เดือนหก	วันวิสาขบูชา เวียนเทียน
เดือนเก้า	เดือนเจ็ด	
เดือนสิบ	เดือนแปด	วันอาสาฬหบูชา และเข้าพรรษา
เดือนสิบเอ็ด	เดือนเก้า	
เดือนสิบสอง	เดือนสิบ	ก๋วยสลาก (สลากภัตต์)

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

ความเชื่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากแต่ละหมู่บ้านนั้น จะได้จากความสนใจและอยากจะเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านเป็นหลัก ซึ่งเยาวชนบ้านป่าติ่งงามสนใจเรื่องความเชื่อ ข้อมูลทางด้านความเชื่อที่ประมวลได้จากการจากเวทีสัญจรบ้านป่าติ่งงามสามารถสรุปได้ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีปู้ย่า (ผีบรรพบุรุษ) การทำการบรวงสรวงนั้นชาวบ้านจะทำในเวลาตอนเช้าเวลา 06.00 น. ซึ่งจะทำในวันเข้าพรรษาหรือออกพรรษา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษมีอยู่จริงและยังคอยช่วยคุ้มครองและปกป้องรักษาสมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนให้มีความสุข เมื่อทำการบรวงสรวงแล้วชาวบ้านบอกว่ามีความอบอุ่นใจ มีความสุขใจ เหมือนมีใครมาคอยให้การช่วยเหลือ

ความเชื่อเรื่องบาปเรื่องบุญ ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าหากทำบุญแล้วจะมีความสุขและเชื่อว่าผลบุญอันนี้จะส่งผลให้ในชาติหน้า ตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ หรือเกิดชาติหน้าก็จะพบกับสิ่งดีๆ

แต่ตรงกันข้ามถ้าทำกรรมชั่วก็จะได้รับกรรมชั่วในชาติปัจจุบัน คือ มีความเดือดร้อน เมื่อตายไปก็จะตกนรกตามผลของกรรม ซึ่งความเชื่อนี้จึงทำชาวพุทธมีการทำบุญทำทานไปหาคนที่ตายบ้าง ทานไปเพื่อถวายภคิน้ำเพื่อตัวเองบ้าง เพราะถือว่าเป็นการสะสมเสบียงอาหารก่อนออกเดินทางไปในสุคติภพและความเชื่อนี้ก็สืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงลูกหลานต่อไป

เลื้อบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกปักรักษาชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าวให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ

ความเชื่อเรื่องของการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่คนที่ตายไปแล้ว คือ ถ้าหากมีคนตายโหง หรือตายท้องกลม ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลเพื่อทานข้าวปลาอาหาร ไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไป เพราะเชื่อว่าถ้าทำในวัดแล้วผู้ที่ตายจะไม่ได้รับ เพราะเทวดาอารักษ์ ซึ่งเป็นเจ้าที่เจ้าทางที่อยู่ภายในวัด จะไม่อนุญาติให้คนที่ตายโหงหรือตายท้องกลมเข้าในวัด เหตุนี้ชาวบ้านจึงพากันทำบุญนอกวัด

ความเชื่อเรื่องหอเจ้าที่หรือศาลพระภูมิ ที่คอยปกปักรักษาในบริเวณบ้าน ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อในเรื่องนี้มาก จากการสังเกตทุกหลังคาเรือนจะมีศาลเจ้าที่หรือเฮือนของผีบรรพบุรุษไว้บูชา และจะมีการบูชาด้วยข้าวจาน แกงถ้วย ในตอนเช้า เชื่อกันว่าการนับถือผีบรรพบุรุษหรือเจ้าที่ประบบป่วยใด ๆ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ทางด้านคาถาอาคม ซึ่งม้าทรง (ทรงเจ้า) จะเป็นสื่อสารระหว่างวิญญาณกับคน คอยแก้คนที่โดนขุนไสยศาสตร์ หรือผีเข้า เป็นต้น ซึ่งในหมู่บ้านป่าดงามนี้ก็มีม้าทรงหรือร่างทรงที่คนให้ความนับถือ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ได้มีคนที่ถูกของขุนไสยศาสตร์ไปให้ท่านช่วย คือ ถูกผู้หญิงใส่เสน่ห์ให้หลงรักจนเขาอยู่บ้านไม่ได้ต้องไปหาตลอดเวลา ร่างทรงบอกว่าคุณหญิงได้ทำรูปหุ่นขี้ผึ้งสองอัน คือ เป็นหญิงอันหนึ่ง เป็นชายอันหนึ่งแล้วผูกมัดติดกันเก็บไว้ได้หมอนนอนข้างตัว ซึ่งต้องอาบน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าหมอกดำอาการจึงทุเลาลงบ้าง แต่ความเชื่อแบบนี้แล้วแต่บางคนจะเชื่อ

การปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. นายทม จันอะสะวะ พ.ศ. 2478-2515
2. นายใจ พิงคะสัน พ.ศ. 2515-2520
3. นายสุนทร วิเลิศัก พ.ศ. 2520-2544

และดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลป่าสัก พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. การได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนั้นไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะผู้นำหมู่บ้านจะเน้นพัฒนาในด้านของการเรียนการศึกษาในโรงเรียนมากกว่า การที่จะให้เด็กมาเรียนรู้ในกิจกรรมนอกโรงเรียน

2. เยาวชนในชุมชนมีความสนใจในกิจกรรมค่อนข้างน้อย

3. เยาวชนบางส่วนติดสอบ บางส่วนก็ไปเที่ยวงานปอยที่วัดใกล้หมู่บ้าน

จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่ในชุมชน และข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านป่าตึงงามในครั้งนี้ เยาวชนบ้านป่าตึงงามให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี เช่น มีการซักถามผู้ใหญ่ว่า “ทำไมต้องมาพัฒนาศาลเสื่อบ้าน จะมีงานอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้าน” เป็นต้น จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านป่าตึงงามสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ความเชื่อ” ซึ่งประเด็น “ความเชื่อ” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านป่าตึงงามต่อไป

2.3.9 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านสันป่าสัก หมู่ 6

เนื่องจากหมู่ 6 บ้านสันป่าสักนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยค้นหาทีมวิจัยได้น้อยที่สุด คือ 2 คนเท่านั้น และแกนนำไม่สามารถที่จะชักชวนเพื่อน ๆ หรือเยาวชนในชุมชนให้เข้าร่วมงานวิจัยได้ถึงแม้ว่าบ้านสันป่าสักจะเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่และมีประชากรมากที่สุดในตำบลป่าสัก แต่ว่าเยาวชนให้ความสนใจในการทำกิจกรรมน้อย การจัดเวทีสัญจรจึงไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

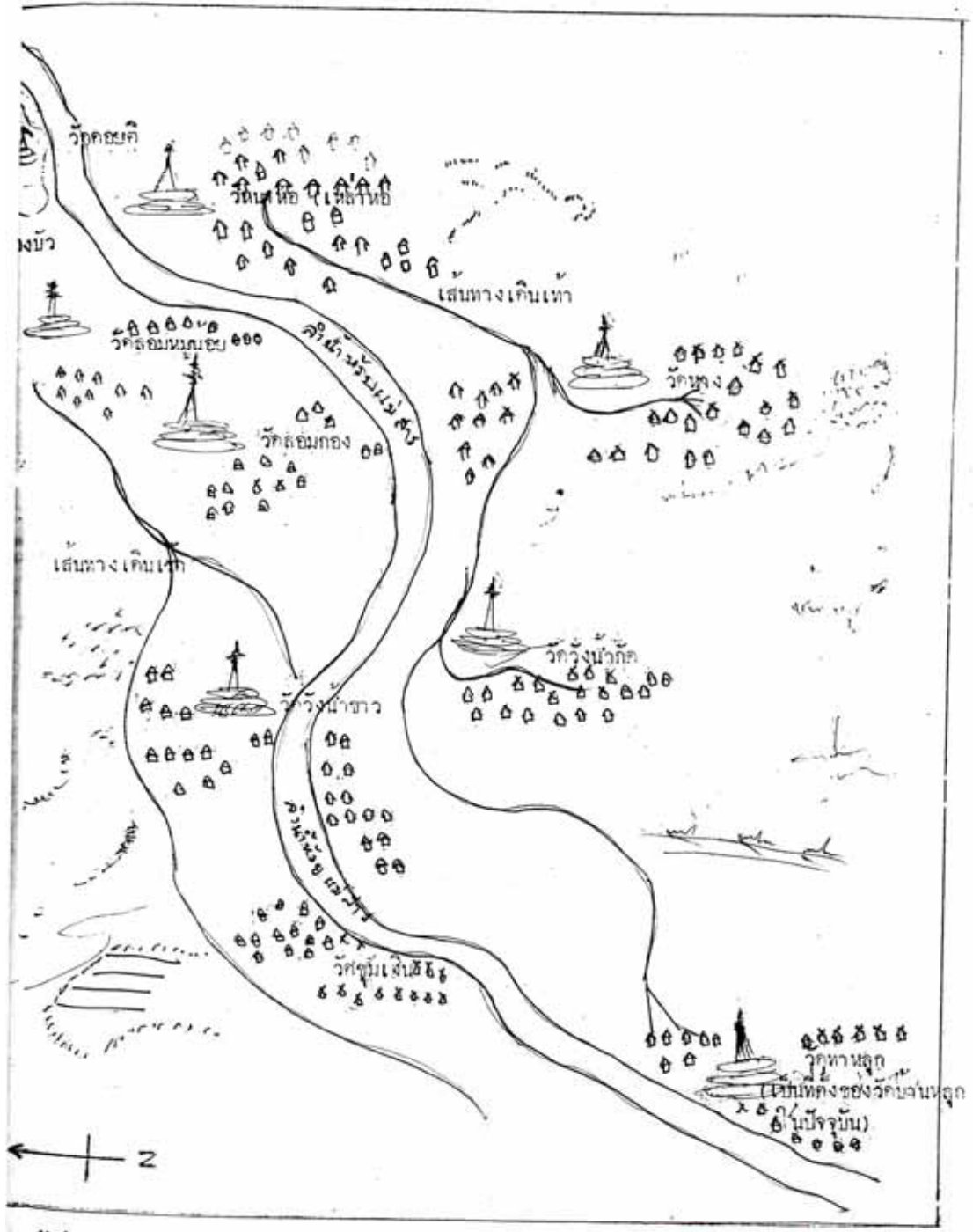
2.4 การประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก

วิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นประเด็นที่กว้างและสลับซับซ้อน มีความหลากหลาย ตามลักษณะบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่มากระทบ การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง บางครั้งใช้เวลายาวนาน และมีภาวะปัจจัยต่าง ๆ ที่มากระทบมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเพียงข้อมูลจากผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนสามารถสรุปมาได้จากกระบวนการจัดเวทีสัญจร ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะ และได้ประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนแต่ละหมู่บ้านอยากจะศึกษา วิเคราะห์ ซึ่งสามารถประมวลและสรุปผลประเด็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เยาวชนสนใจ ในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้าน ดังนี้

2.4.1 วิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ

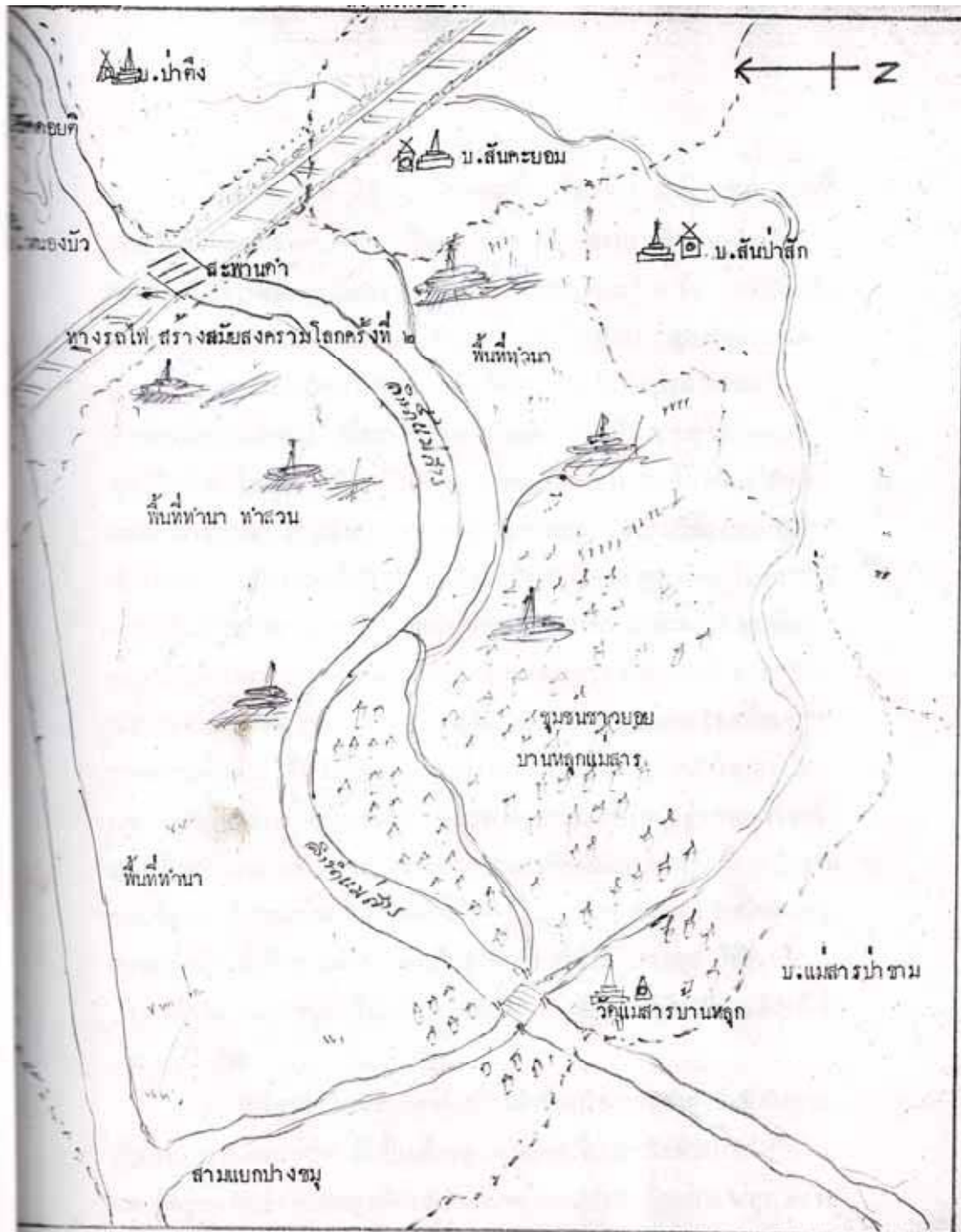
การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง โดยใช้แผนที่ในยุคต่าง ๆ ของหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งเริ่มจากแผนที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อนปี พ.ศ. 2433 ซึ่งแผนที่ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามหลักฐานทางโบราณวัตถุทางศาสนา คืออักษรรูปจาก ฐานสอปเจดีย์เก่าที่ยังสังเกตได้ พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะเวลาเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 จนถึง พ.ศ. 2519 และพื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ดังต่อไปนี้

แผนที่ 6 ที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อน พ.ศ. 2433

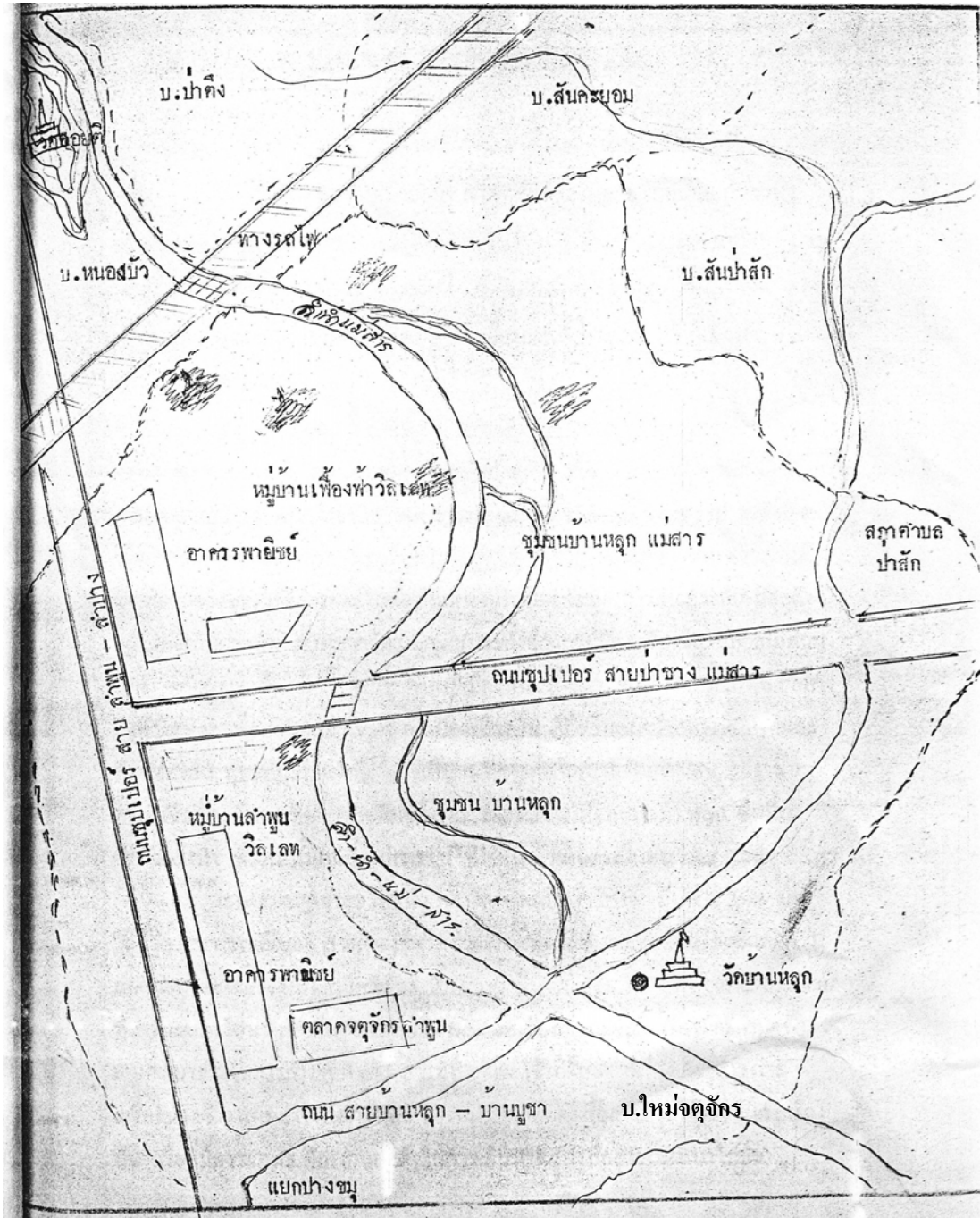
แผนที่ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามหลักฐานทางโบราณวัตถุทางศาสนา คืออาศัยดูจาก ฐานสถูปเจดีย์
เก่าที่ยังสังเกตได้ โดย ร้อยโท คะนอง กันทะลัก

แผนที่ 7 พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะการเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2519

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีอินจาว โดย ร้อยโทคะนอง กันทะสัก

แผนที่ 8 พื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ถึง ปัจจุบัน

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีถิ่นจาว โดย ร้อยโทชนะอง กันทะลัก

จากแผนที่ทั้ง 3 ที่แสดงการถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของการประกอบอาชีพ สังเกตจาก ที่มีพื้นที่นา พื้นที่สวน แสดงว่า อาชีพหลักของชาวบ้านในสมัยก่อน คือ การทำนา ทำสวน แต่ปัจจุบันพื้นที่เหล่านั้นกลายเป็นตึกอาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ทำให้ทราบว่า อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความเรียบง่าย เพราะไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีรถ กลายเป็นวิถีชีวิตที่ต้องแข่งขัน คำนึงเพื่อความอยู่รอด จะข้ามถนนสักทีต้องรอเป็นชั่วโมง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่กันและกันลดลง ความสัมพันธ์ในชุมชน ครอบครัวลดลง รวมไปถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ เพราะสังเกตจากแผนที่ในอดีตแล้ว มีวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง ซึ่งเป็นประเด็นที่เยาวชนสนใจที่สุด คือ วัดที่อยู่ในแผนที่หายไปไหน ทำไมในปัจจุบันถึงเหลืออยู่เพียงหมู่บ้านละ 1 วัดเท่านั้น จึงเกิดการค้นหาสืบประวัติของวัดในแผนที่ โดยทีมเยาวชนร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ทำให้ได้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของวัดที่หายไปไหนในชุมชน ดังนี้ สันนิษฐานว่าในอดีตบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนี้ เคยเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนามาก่อนอย่างแน่นอน และยังสันนิษฐานกันว่าพื้นที่บริเวณแห่งนี้อาจจะเคยเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองแฝดของนครหรือรัฐสมัยก่อน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏเห็นได้จากซากปรักหักพังของสถูปเจดีย์ ของซากวัดร้างที่กระจายอยู่ในบริเวณเขตหมู่บ้าน และที่ตั้งเรียงรายตามแม่น้ำแม่สารในปัจจุบัน สาเหตุที่บริเวณดังกล่าว มีวัดร้างเป็นจำนวนมาก คาดว่าสมัยก่อนบริเวณดังกล่าว เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านที่น่าจะมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและจำนวนมาก แต่ต่อมาคาดว่าจะเกิดโรคระบาด (โรคห่า หรืออหิวาต์ตกโรค) โรคฝีดาษ หรือไข้ทรพิษ ไม่นานนั้นอาจจะกลายเป็นภัยจากสงคราม จึงทำให้บริเวณดังกล่าวร้างผู้คนอยู่อาศัยเป็นเวลานานเท่าใดไม่ปรากฏ นับว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อถึงจุดที่เจริญสุดแล้วกาลเวลาก็จะถึงกาลเสื่อมสลายไป ซึ่งบริเวณดังกล่าวถูกทิ้งร้างนานเท่าใดไม่มีใครทราบได้ คงเหลือไว้แต่เพียง เศษซากของวัฒนธรรมทางศาสนาที่เคยรุ่งเรือง แต่ต่อมาเมื่อมีการก่อสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ บริเวณที่เคยเป็นพุทธสถานก็ถูกกลุ่มคนบางกลุ่มเข้าจับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัว บางวัดก็ผูกพันจนยากแก่การบูรณะให้กลับมาคงเดิม จึงทำให้วัดต่างๆ ที่เคยมีอยู่หายไป ทำให้ปัจจุบันเหลือวัดประจำหมู่บ้านละหนึ่งวัดเท่านั้น

2.4.2 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

เมื่ออาชีพหลักที่เกี่ยวกับภาคการเกษตรลดลง เนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัด ชาวบ้านเปลี่ยนจากแรงงานภาคเกษตรกรรมไปสู่แรงงานอุตสาหกรรม ในโรงงาน และในภาคบริการมากขึ้น ชุมชนเปลี่ยนจากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการผลิต การตลาด และการบริโภค กล่าวคือ การผลิตจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนสู่การผลิตตามกลไกตลาดภายนอกชุมชน ทั้งการตลาดระดับประเทศ และตลาดต่างประเทศ สินค้าที่

ผลิตเปลี่ยนรูปแบบตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น เช่น ลำไย การตลาดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าว แลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน เป็นต้น เปลี่ยนมาเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด มีการบริการสินค้าอุปโภคบริโภคแบบขายตรงถึงบ้านมากขึ้น เช่น ร้านขายของชำ ชาวบ้านมีการใช้บริการจากตลาดนอกชุมชนเพิ่มขึ้น เช่น ในห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี ที่เพิ่งก่อสร้างเสร็จ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น สินค้าในชุมชนมีการเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์ การบริโภค เปลี่ยนการบริโภคแบบดั้งเดิม ตามการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่การบริโภคตามกระแสนิยม ตามสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และตามการปรับตัวตามกระแสสังคม

ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านสันคะยอมที่เมื่อก่อนมีอาชีพทำนาและเผาถ่าน เก็บของป่า เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือ ชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพ เลี้ยงไม้ เมื่อทางรถไฟสร้างเสร็จ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ ชาวบ้านก็มาประกอบอาชีพทำนาและทำสวนลำไย ต่อมาเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันมาประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมถึงแม้จะมีการทำนาแต่ก็จะเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป หรือคนที่ทำงานในโรงงานไม่ไหวแล้ว ทำให้คนที่มาทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นคนที่มียาสูบ สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

2.4.3 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคน เครือญาติ และความสัมพันธ์ในครอบครัว ในความสัมพันธ์กลุ่มคน ชาวบ้านมีการช่วยเหลือ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งกันและกัน รวมไปถึงกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ชาวบ้านอยู่แบบโดดเดี่ยวมากขึ้น มีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง เช่น กรณีมีงานศพในบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยมีคนไปร่วม ชาวบ้านจึงต้องตั้งหมวดหมู่ของหมู่บ้านขึ้น เป็นกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้านว่า ถ้ามีคนในหมู่บ้านเสียชีวิตนั้นอยู่หมวดใด หมวดนั้นจะต้องไปร่วมงานศพ ถ้าครัวเรือนใดไม่ไปจะต้องจ่ายเงินทดแทน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนมากที่ชาวบ้านจะร่วมงานโดยสมัครใจ และคอยช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน การช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาช่วยกันน้อยลง เกิดการขัดแย้งในกลุ่มที่มีการแข่งขันทรัพยากรสินมรดก ส่งผลให้ญาติพี่น้องบางสายตระกูลตัดขาด กิจกรรมในสายเครือญาติมีผู้เข้าร่วมลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัว คนในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติในครอบครัวเปลี่ยนไป เกิดช่องว่างระหว่างวัย จากการรับสื่อ และการเรียนรู้ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมนี้ เป็นประเด็นที่ทีมเยาวชนบ้านหลุก หมู่ 4 สนใจที่อยากจะศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ประเด็น “การจับสาว” เนื่องจากเยาวชนในบ้านหลุกส่วนใหญ่ที่มาเข้าร่วมนั้นเป็นวัยที่กำลังย่างก้าวเข้าสู่วัยรุ่น คือ อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น และในระหว่างการร่วมกิจกรรมเวทีสัญจรนั้นเยาวชนได้ถามผู้อาวุโสว่าแต่งงานเมื่ออายุเท่าไร แต่งกับใคร ท่านก็ตอบว่าแต่งงานกับสาวบ้านหลุก เพราะเมื่อก่อนสาวงามต้องสาวบ้านหลุก จึงเป็นที่ฮือฮาของเยาวชนบ้านหลุกเป็นอย่างมาก ทำให้เยาวชนบ้านหลุกอยากรู้ว่าสาวบ้านหลุกในอดีตงามอย่างไร ทำไมถึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มหมู่บ้านข้างเคียง จึงเกิดประเด็นการเรียนรู้ในเรื่องการจับสาวขึ้น ซึ่งจากข้อมูลที่เยาวชนได้ไปสำรวจศึกษามาจากผู้อาวุโส ผู้ปกครอง และเยาวชนในหมู่บ้านนั้น ทำให้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็นการจับสาว คือ เมื่อก่อนผู้ชายจะเป็นฝ่ายไปจับผู้หญิง และการที่จะมีโอกาสให้ผู้ชายได้พบกับผู้หญิงที่เป็นคนรักนั้นยากมาก เพราะจะเจอกันและได้ไปเที่ยวด้วยกัน คือ ต้องรอช่วงที่มีงานในชุมชน เท่านั้น เช่น งานวัด งานศพ งานแต่งงาน หรือในวันที่มีหนังกลางแปลงมาฉายที่วัดเท่านั้น เมื่อก่อนไม่มีทางที่จะได้แตะเนื้อต้องตัวกัน เพราะผู้หญิงสมัยนั้นจะรักนวลสงวนตัว เคร่งครัดในประเพณี กลัวจะผิดผี และจี๋อาย เป็นแม่บ้านแม่เรือน ทำกับข้าวเก่ง ทำงานบ้านเก่ง ผู้ชายจะสังเกตจากการที่ได้ไป “คุยสาว” ที่บ้าน ว่ามีน้ำเต็มคุ่มหรือไม่ เป็นต้น การไปจับสาวเมื่อก่อนจะต้องเดินไปเป็นกลุ่ม มีการนัดกันว่าวันนี้จะไปหาสาวที่หมู่บ้านไหน คนที่มีคนรักอยู่หมู่บ้านเดียวกันก็จะไปด้วยกัน เพราะว่าเมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้ามีด (กลัวผี) เหตุผลที่หาตอนกลางคืน เพราะว่า เป็นช่วงที่กลับมาจากการทำงานแล้ว ผู้หญิงก็จะทอดผ้า สานตระกร้า กระบุง สานแหอยู่กับบ้าน เป็นต้น เมื่อก่อนจะต้องใช้แม่สื่อ พ่อสื่อในการสื่อสารแต่อย่างไรก็ตามจะต้องอยู่ในสายตาของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้าน ซึ่งแตกต่างจากการจับสาวปัจจุบันเป็นอย่างมาก ที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้สิ่งต่าง ๆ รวดเร็วขึ้น เช่น มีรถ ไม่ต้องเดิน เด็กสมัยนี้ไม่ต้องพึ่งพาพ่อสื่อแม่สื่อ แต่จะสื่อสารกันเองด้วยโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องรอให้มีงานเทศกาล เพราะสามารถเจอกันได้ตลอดเวลา ใครเป็นแฟนใครก็แสดงออกให้เห็นโดยการจับมือถือแขน บางรายนั่งรถจักรยานยนต์กอดกันไปตลอดทาง ผู้หญิงสมัยนี้ไม่ค่อยรักนวลสงวนตัวเหมือนเมื่อก่อน ไม่กลัวการผิดผี ผิดประเพณี อีกทั้งสมัยนี้มีสถานที่ให้เยาวชนอยู่ด้วยกันตามลำพังมากขึ้น เช่น ในโรงภาพยนตร์ โรงแรมมานรุค เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาของสังคมขึ้น เช่น การท้องในวัยเรียน การทำแท้ง รวมไปถึงการมีเด็กกำพร้าเยอะขึ้นในสังคม เป็นต้น

สำหรับบ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 ได้สนใจที่จะเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในประเด็น “การนิทา” (เล่าขวัญ) เนื่องจากเป็นประเด็นที่เยาวชนในหมู่บ้านสะท้อนออกมาว่า เป็นปัญหาของเยาวชนบ้านสันคะยอมที่กำลังเผชิญอยู่ เหตุที่เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจที่จะศึกษาประเด็นการเล่าขวัญในเชิงลึกนั้น เป็นเพราะว่า เยาวชนส่วนมากที่มาเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเป็นผู้หญิง และกำลังอยู่

ในช่วงที่จะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น วัยสาว จึงเป็นที่ที่เป็นห่วงของผู้ใหญ่ในชุมชนกลัวว่าลูกหลานจะออกนอกกลุ่มนอกทาง ซึ่งการนิเทศนั้นเป็นเงื่อนไขปัจจัยข้อหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก เมื่อคนในหมู่บ้านมีการนิเทศว่า เยาวชนที่มาจับกลุ่มกันนั้น จับกลุ่มจะไปเที่ยวหาผู้ชาย ไม่สนใจการเรียน เดียวก็จะเรียนไม่จบ เพราะจะท้องในวัยเรียน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้ปกครองของเยาวชนมาได้ยินได้ฟัง จึงไม่อยากจะให้บุตรหลานมาเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลัวว่าจะเป็นจริงตามนั้น ซึ่งเยาวชนต่างสะท้อนออกมาว่า ในขณะที่พวกเขาทำความดี จับกลุ่มเพื่อที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ช่วยเหลืองานชุมชน ทำไมผู้ใหญ่ถึงมองพวกเขาในแง่ร้าย ทำไมมองว่าเป็นตัวทำให้เกิดปัญหา ทำไมมองว่าพวกเขาไม่สนใจการเรียน ทำไมมองว่าไม่ได้ไปเรียนหนังสือ แต่ออกไปหาเที่ยวหาผู้ชายทั้ง ๆ ที่อยู่ในชุดนักเรียน ทำให้เยาวชนบ้านสันคะยอมคิดว่าในเมื่อผู้ใหญ่ก็มองไม่ดีแล้ว ก็ทำให้เป็นจริงอย่างที่กล่าวหากัน ซึ่งเป็นลักษณะการแสดงของอาการประชดประชัน พฤติกรรมนี้น่าเป็นห่วงมากถ้าเยาวชนคิดจะทำแบบนั้นจริง ๆ ซึ่งมีเหตุผลเพียงเพื่อประชดประชันผู้ใหญ่ที่คอยนิเทศ อีกทั้งประเด็นการนิเทศนี้ก็กลับทำให้เยาวชนไม่ชอบหน้าผู้ใหญ่ที่มานิเทศ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชนขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้นับว่าเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านความรู้สึกของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น ฝ่ายเยาวชนมองว่าการนิเทศเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในชุมชนคอยจับผิด คอยใส่ร้าย และมองว่าเยาวชนเป็นตัวสร้างปัญหาและทำแต่เรื่องไม่ดี เรื่องบางเรื่องพวกเขายังไม่ได้ทำ บางครั้งยังไม่ได้คิดด้วยซ้ำ แต่ผู้ใหญ่ก็ว่าพวกเขาแล้ว ทำให้พวกเขาเสียกำลังใจ ส่วนผู้ใหญ่ก็จะมองว่าการนิเทศ เป็นการเตือน เป็นการปรามไว้ก่อนซึ่งเป็นกลไกทางสังคม ที่จะทำให้เยาวชนจะกลัวการนิเทศ และไม่ยอมทำผิดจารีตประเพณี เพราะจะถูกชาวบ้านนิเทศ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงต่อวงศ์ตระกูล ซึ่งเหมือนกลไกทางสังคมที่จะคอยจัดระเบียบสังคมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ เพื่อให้คนในชุมชนรู้ว่าเยาวชนพวกนี้ทำอะไร เพื่อให้ผู้ปกครองเตือนลูกไว้ หรือบางครั้งเพื่อให้เยาวชนรู้ตัวและสามารถกลับตัวได้ บางครั้งการพูดนั้นก็เป็นการสันนิษฐานไว้ล่วงหน้าก่อน เพราะว่าผู้ใหญ่มีประสบการณ์มาก่อนไม่อยากให้ลูกหลานในชุมชนเกิดการผิดพลาดขึ้น ซึ่งนี่ก็เป็นเหตุผลของบุคคลทั้งสองฝ่าย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในประเด็น การนิเทศ ของเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้ เป็นกลไกหนึ่งที่เยาวชนอยากจะสะท้อนความคิดเห็นให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้ และอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจและมองเยาวชนในทางที่ดีขึ้น อย่ามองว่าเยาวชนเป็นเด็ก ซึ่งเด็กก็อยู่ส่วนเด็ก เด็กทำอะไรไม่ได้ อยากให้ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ และพร้อมให้การยอมรับและสนับสนุนพวกเขาด้วย อาจจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนลดลง

2.4.4 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอำนาจและการช่วงชิงผลประโยชน์ของกลุ่มคนทางด้านอำนาจ จากการใช้อำนาจเฉพาะกลุ่ม เฉพาะกลุ่มคนที่มียศบพาทนาการเป็นผู้นำ ผู้อาวุโส หรือผู้มีฐานะทางการเงิน สู่อำนาจของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ที่เข้าไปทำงานตามหน่วยงานองค์กรการปกครอง ผู้การช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำที่ต้องเข้าไปทำงานเป็นฝ่ายบริหารในองค์กรบริหารส่วนตำบล มีการใช้รูปแบบการหาเสียงคล้ายกับการหาเสียงของการเมืองระดับประเทศ ระดับชาวบ้านมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และใช้ระบบอุปถัมภ์มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากผู้นำในอดีต ที่จะต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม มีความเสียสละ แต่ปัจจุบัน เป็นคนดีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่ขอให้มีความดี ร่ำรวยเงินทอง และอำนาจ ก็เป็นผู้นำได้

จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ในหัวข้อ “ผู้นำในฝัน” พบว่า ผู้นำที่เยาวชนในแต่ละหมู่บ้านอยากได้ ก็คือ เป็นคนดี ผู้นำที่มีความเสียสละ มีจริยธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เสียสละเพื่อส่วนรวมของชุมชน เข้าใจคนอื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในหมู่บ้าน รักประชาธิปไตย ไม่เผด็จการดูแลหมู่บ้านดีไม่เอาเปรียบลูกบ้าน เป็นคนขยันมุ่งมั่น มีความตั้งใจทำอะไรทำจริง มีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบ การคิด การพูดจา การแสดงท่าทาง ให้มีความเป็นผู้นำน่าเชื่อถือ น่าเกรงขาม และสามารถทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง ซึ่งสิ่งที่เยาวชนสะท้อนออกมาเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่จะใช้ตัดสินใจในการเลือกผู้นำในหมู่บ้าน เพราะพวกเขาบอกว่า ถ้าได้ผู้นำหมู่บ้านที่ดี เข้าใจและส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้าน ก็จะทำให้เยาวชนมีบทบาทมากขึ้น เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ในการที่จะพัฒนาชุมชนต่อไป

2.4.5 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม

สำหรับวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ ของคนในชุมชนตำบลป่าสักนั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อย แต่จะมีการปรับเปลี่ยนประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่าง เพื่อประยุกต์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน เช่นการปรับกิจกรรมร่วบรัดขันตอนและรูปแบบให้ง่าย และสั้นกระชับรัดกว่าในอดีต หรือเพิ่มกิจกรรมรื่นเริงสนุกสนาน อาทิ วงดนตรี รำวง เป็นต้น เพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเช่น กิจกรรมการขนทรายเข้าวัด ของบ้านสันป่าสัก เป็นต้น

ซึ่งในส่วนของการศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และวัฒนธรรมนี้ ทีมวิจัยเยาวชน หมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักรได้ให้ความสนใจอยากที่จะศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เหตุผลที่เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจในประเด็นนี้ก็เนื่องจากว่า เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีเยาวชนชายเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมมากที่สุดใน 5 หมู่บ้าน อีกทั้ง

เยาวชนที่เข้าร่วมนั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ชอบเล่นสนุกสนาน และยังมีร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ในหมู่บ้าน หรือปัจจุบันในแต่ละครัวเรือนก็จะมีคอมพิวเตอร์ซึ่งติดตั้งอินเทอร์เน็ต เยาวชน ทำให้การเล่น หรือของเล่นในสมัยก่อนหายไป เยาวชนบางคนอยากรู้ว่าเมื่อก่อนที่ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีร้านเกมส์ เด็กเมื่อก่อนเล่นอะไร จึงทำให้ประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เป็นที่สนใจของเยาวชนในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก จากความสนใจและความกระตือรือร้นของเยาวชน ร่วมกันได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโสในชุมชนบ้านใหม่จตุจักร จึงเกิดกิจกรรม “สาธิตสาธิตร้อยดวงใจสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ขึ้น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก กิจกรรมจะแบ่งเป็นสองช่วง คือ “ช่วงสืบหาตำนานการละเล่นและของเล่น” และ “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ซึ่งในช่วงแรกนั้นเยาวชนแต่ละคนจะมีการบ้าน คือ จะต้องไปสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ปกครองว่า สมัยก่อนตอนที่เป็นเด็ก ท่านมีของเล่นอะไร หรือมีการละเล่นอะไร จากนั้นเยาวชนก็จะนำข้อมูลมารวมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ ถึงความแตกต่างของการละเล่น หรือของเล่นเก่า ๆ ในสมัยก่อนกับปัจจุบัน ซึ่งมีข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็นการละเล่นละของเล่น ในหมู่บ้านจตุจักร ดังนี้

การละเล่นและของเล่นสมัยก่อน

- ขุดหลุม เล่นมะรุมตุ้มเป้ง
- กระต่ายขาควบ
- ตารางกระโดด
- แม่กาฟักไข่
- หมากกอน
- ม้าก้านกล้วย
- เล่นขายของ
- ลูกแก้ว
- กระโดดยาง
- ตักเม็ดตาแดง
- กะลามะพร้าว
- หมากเก็บ
- เสือกันแจ๊ะ
- บะข่างไว้
- นกหวีดชัก
- จักจั่น

การละเล่นและของเล่นปัจจุบัน

- เกมสีกด
- เกมสีกอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต
- เกมสีกอล์ฟ
- หุ่นยนต์
- รถบังคับวิทยุ
- ปืนดินน้ำมัน
- ตุ๊กตาบับบี้
- เกมในโทรศัพท์มือถือ
- ทามากี้อต
- เบเบส

ซึ่งจากการละเล่นละของเล่นเมื่อก่อนกับปัจจุบันนั้นแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลผลิตของเล่นออกมามากมาย และจากชื่อการละเล่นและของเล่นดังที่กล่าวมาแล้ว มันหายไปไหน จึงเกิดคำถามแก่เยาวชนและได้ไปทำการศึกษา และได้ข้อมูล ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้การละเล่นของเล่นสมัยก่อนหายไป

- สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป เช่น ถ่านน้ำแม่สารเน่าเสีย ไม่มีดินทรายให้นำมาปั้นเล่นเหมือนเมื่อก่อนได้ ต้นเมื่อดาแดงที่อยู่ริมลำน้ำแม่สารสูญพันธุ์ เป็นต้น
- สถานที่การเล่นไม่มีให้เล่นพื้นที่ที่เป็นดินกลายเป็นพื้นคอนกรีต ไม่มีที่ขีดเขียน จะเล่นตารางกระโดด ก็ไม่ได้ อีกทั้งพื้นคอนกรีตมันร้อน การเล่นจะต้องถอดรองเท้าทำให้เล่นไม่ได้
- สภาพความเป็นอยู่ที่ต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดลง
- ผู้ปกครองให้ไปเรียนพิเศษ
- สิ่งเร้าจากภายนอกมากขึ้น เช่น มีร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต
- ไม่มีของที่จะนำมาเล่น เพราะทำไม่เป็น ยุ่งยาก
- ไม่มีการสืบทอดให้ลูกหลานได้ดู

ช่วงที่สอง “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” เยาวชนได้นำข้อมูลที่ได้มาเสนอให้กับชุมชนและร่วมกันสร้างของเล่น หรือการละเล่น ในสมัยก่อนให้กับเยาวชนได้เรียนรู้โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการหัดทำ หัดเล่น ซึ่งกิจกรรมนี้ผู้คนในชุมชนมีการตื่นตัวในการอนุรักษ์การละเล่น ของเล่น โดยเฉพาะเด็ก ๆ เยาวชนรุ่นใหม่จากที่เคยเล่นเกมสีกอมพิวเตอร์อาจจะหันมาเล่นการละเล่นและของเล่นพื้นบ้าน เพราะมีที่ ๆ มาเล่นเป็นตัวอย่างให้ดู และสิ่งสำคัญที่สุดในการจัด

กิจกรรมเพื่อต้องการที่จะสานสายใจระหว่างเด็กและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้น มีการพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เป็นต้น

2.4.6 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ

ประเด็น ความเชื่อ นี่เป็นที่สนใจของเยาวชนหมู่บ้านป่าติ่งงามที่อยากจะเรียนรู้และศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง เหตุผลที่เยาวชนเลือกที่จะสนใจหัวข้อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ เพราะวาระของการจัดเวทีสัญจรในครั้งนี้ ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการโดยภาคเข้าจะเป็นการพาเยาวชนไปพัฒนาวัด และศาลเลื้อบ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน อีกทั้งในการจัดเวทีสัญจรในภาคบ่าย ใกล้เคียง ๆ กับสถานที่จัดเวทีนั้นเป็นบ้านของคนทรงเจ้า ซึ่งกำลังทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ทำให้เป็นที่สนใจของเยาวชนและเกิดเป็นประเด็นที่ใช้ซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ในวงเวทีมากที่สุด เยาวชนจึงได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ทำให้ได้ข้อมูลดังนี้

ชาวบ้านยังมีความเชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติอยู่ เช่น ความเชื่อเรื่องผี จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้ผีปู่ย่า การไหว้ผีเจ้าบ้าน ผีเลื้อบ้าน เลื้อวัด พิธีสืบชะตาบ้าน ความเชื่อเรื่องบุญ บาป กรรม ดังที่ได้ปรากฏในปฏิทินชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป ความคิดแบบมีเหตุผล หรือแบบวิทยาศาสตร์ตามแบบสมัยใหม่ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในหมู่เด็กและเยาวชนมากขึ้น แต่ก็ส่งผลไม่มากนัก เพราะความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงมีอยู่ แต่ว่าในแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มจะเชื่อในระดับที่แตกต่างกัน เช่น ความเชื่อ ความเคารพในผีบรรพบุรุษ ผู้ที่อยู่ในวัยอาวุโสจะยังคงยึดถือกันมากกว่าในกลุ่มของเยาวชน หรือชาวบ้านจะนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ทุกครั้งที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในครอบครัวและเครือญาติ เช่น การเจ็บป่วยของลูกหลานหรือสมาชิกที่รักษาโดยแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หาย เป็นต้น

2.4.7 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบการศึกษา ช่องทางการศึกษาและเนื้อหาสาระของการทำการศึกษา รูปแบบของการศึกษาจากในวัด ในโรงเรียน สู่การเรียนรู้โรงเรียนนอกชุมชนมากขึ้น การเรียนในวัดมีน้อยลงกว่าในอดีตมาก มีการแข่งขันการบริการจัดการการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น มีการฝึกการปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติ การดูงาน การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ในเรื่องของเนื้อหาสาระทางการศึกษาเปลี่ยนจากการศึกษาเพื่อให้รู้เฉพาะทางสู่การศึกษาที่มีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีการจัดสรรคเนื้อหาของวิชาเฉพาะ ในกลุ่มคนที่ทำงาน หรือกลุ่มสายอาชีพมากขึ้น

2.5 การสรุปทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ

จากการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่มีทีมวิจัยเยาวชนเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่เริ่มค้นหาทีมเยาวชน การวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร การประชุมทีมวิจัยเยาวชน และการจัดอบรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถมองเห็นพัฒนาการ และศักยภาพของทีมวิจัยเยาวชนจากการจัดเวทีสัญจร ในแต่ละครั้ง และในแต่ละหมู่บ้าน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ซึ่งกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนในแต่ละเวทีนั้นสามารถเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและศักยภาพของทีมเยาวชนที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุป การพัฒนาการของทีมเยาวชนได้ ดังต่อไปนี้

จากการจัดเวทีสัญจรบ้านสันคะยอม ซึ่งเป็นเวทีสัญจรนำร่องให้กับทีมวิจัยเยาวชนในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งกระบวนการในการจัดเวทีครั้งนี้ เป็นการวางแผนของผู้วิจัยเอง และแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานตามกำหนดการ และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ แต่เนื่องจากเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาก่อนทำให้แผนการดำเนินกิจกรรม ต้องปรับเปลี่ยนตามที่เยาวชนอยากทำ เช่น การที่เยาวชนในบ้านสันคะยอมทำขนมวันกันเอง ซึ่งจะนำมาใช้เป็นของว่างในการจัดเวที เป็นต้น ซึ่งในเวทีสัญจรในครั้งนี้จะมีแกนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้านมาสังเกตการณ์และเข้าร่วมเวทีด้วย หลังจากที่ได้ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรตามกำหนดการที่ได้กล่าวไว้ในขั้นตอนของการจัดเวทีสัญจรนั้น แกนนำเยาวชนทั้ง 5 หมู่บ้านก็ได้มาสรุปการจัดเวทีร่วมกัน เพื่อที่จะนำข้อมูล หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้มาปรับเปลี่ยน แก้ไขในการจัดเวทีในหมู่บ้านอื่นต่อไป ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านสันคะยอมทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 6 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 18 คน ผู้อาวุโส 7 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านหลุก ทีมวิจัยเยาวชนได้มีการพัฒนาการในเรื่องของทักษะวางแผนในการประชุม การดำเนินงาน โดยสังเกตได้จากการที่ทีมวิจัยเยาวชนเป็นผู้ที่ออกแบบกำหนดการในการจัดกิจกรรมเอง ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนมาจากเวทีที่บ้านสันคะยอม ตัดกิจกรรมบางกิจกรรมออก เพิ่มกิจกรรมที่อยากเรียนรู้เข้าไป เช่น บ้านหลุกจะไม่ส่งข้าวกล่อ่ง เพราะว่า อยากจะทำอาหารกันเอง จึงมีการวางแผนการไปจ่ายตลาด การไปสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งอาหารกลางวันที่ทำในวันนั้นเยาวชนบ้านหลุกก็อยากให้เป็นกับข้าวพื้นบ้าน ที่เป็นของดีในหมู่บ้าน ก็คือ “ข้าวอุ่นจินทอด น้ำพริกตาแดง และต้มจืด” และเริ่มมีการจัดหมวดหมู่ของประเด็นที่จะนำมาสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพราะจากการสรุปและประเมินผลจากเวทีบ้านสันคะยอมนั้น เยาวชนจะสับสนในประเด็นที่ซักถาม บ้านหลุกจึงมีการจัดหมวดหมู่ประเด็นการตั้งคำถามขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อผู้เข้าร่วมเวที เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านหลุกทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน

เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 10 คน ผู้อาวุโส 5 คน แคนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 10 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทีมวิจัยเยาวชนได้พัฒนาการกระบวนการจัดเวทีสัญจร โดย คิดเอง ทำเองทั้งหมด เช่น การไปหาผู้รู้ในหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เยาวชนมาเข้าร่วม การติดต่ออาหารกลางวันและอาหารว่าง รวมไปถึงขั้นตอนของกระบวนการ ทีมเยาวชนได้ทำการจัดหมวดหมู่ประเด็นที่นำไปซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ โดย แบ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มซักถามในหัวข้อที่ได้ไป ซึ่งจะทำได้ข้อมูลในแต่ละประเด็นละเอียดขึ้น ไม่ทับซ้อนกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นการประหยัดเวลา และการนำเสนอก็จะน่าสนใจมากขึ้น เพราะกลุ่มอื่นที่ไม่ได้รู้ในประเด็นนี้ก็จะตั้งใจฟัง เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 11 คน ผู้อาวุโส 4 คน แคนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 8 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าดงงาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านเยาวชนให้ความสนใจงานวิจัยเป็นอย่างดี แต่ผู้นำชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือ เพราะท่านเห็นว่า เยาวชนควรที่จะเอาเวลาไปอ่านหนังสือ หรือ เรียนพิเศษมากกว่าที่จะมารวมกลุ่มทำกิจกรรม มารวมกลุ่มคุยกัน ด้วยเหตุนี้การทำกิจกรรมในหมู่บ้านจะต้องใช้ทีมเยาวชนที่มีใจรักอยากจะทำงาน มีใจรักที่อยากจะเรียนรู้ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจริง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดงงามต้องประชุม และต้องคิดวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้อำนาจชุมชนมีทัศนคติของงานวิจัยในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการจัดเวทีสัญจรก็สำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะความสามารถในการวางแผนที่ดีของทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดงงาม กล่าวคือ เยาวชนในหมู่บ้านทราบข้อมูลว่า จะมีการประชุมประจำเดือนเมื่อไหร่ ชุมชนจะมีงานสำคัญตอนไหน และชุมชนกำลังทำอะไร ด้วยความที่เยาวชนรู้จักสังเกตสิ่งเหล่านี้ จึงกำหนดวันจัดเวทีสัญจร ในวันเดียวกับที่หมู่บ้านมีการพัฒนาวัด และศาลเสือบ้าน เพราะว่า ในวันที่เยาวชนเตรียมจัดเวทีสัญจร ก็จะเป็นวันเดียวกับที่ผู้นำชุมชนต้องประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านมาประชุมประจำเดือน และเป็นการประชุมการทำกิจกรรมในวัดที่จะเกิดขึ้นในวันพรุ่งนี้ เยาวชนก็บอกให้ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับผู้นำชุมชนในเย็นวันนั้นเพราะยังไม่ว่างท่านก็จะประกาศอยู่แล้ว ท่านก็จะปฏิเสธไม่ได้ จึงถือโอกาสนี้ให้ท่านประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับชุมชนรับทราบด้วย อีกทั้งทีมเยาวชนยังได้มีการประชุมคว่นเกี่ยวกับขั้นตอนของการทำกิจกรรมว่า ต้องปรับเปลี่ยนใหม่ทั้งหมด ซึ่งการประชุมนี้เป็นวันเตรียมจัดเวทีสัญจร ซึ่งก็ได้ข้อสรุปว่า กิจกรรมตอนเช้าจะต้องไปพัฒนาวัด กิจกรรมตอนบ่ายถึงจะเป็นการศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าดงงาม ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน

เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 5 คน ผู้อาวุโส 3 คน แคนนำเยาวชนจาก 3 หมู่บ้าน 8 คน

จากการจัดเวทีสัญจร เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้นทำให้เยาวชนหลายคน มีพัฒนาการในทักษะด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น กล่าวได้ว่า ทำให้เด็กเก่งขึ้นนั่นเอง ซึ่งจะสามารถชี้ให้เห็นพัฒนาการของเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก ยกตัวอย่างกรณีของ

นางสาวหฤทัย ไชยวงศ์ น้องฟาง แคนนำเยาวชนบ้านใหม่จตุจักร ผู้วิจัยได้พบน้องฟางครั้งแรกในกิจกรรม “ค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำนน้ำแม่สาร” น้องฟางเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก เวลาทำกิจกรรมก็จะอยู่แถวหลัง พอน้องฟางได้เริ่มเข้าร่วมกระบวนการในขั้นตอนค้นหาทีมวิจัยเยาวชน การจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ น้องฟางมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ เช่น การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ การวางแผนเป็นขั้นเป็นตอน การได้เป็นแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน การเป็นนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ ที่สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน ที่บ้านสันป่าสัก และสามารถเขียนแผนโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้ สามารถเข้าใจถึงกระบวนการของงานวิจัยได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

ด.ญ.อรณี พรหมแสนศักดิ์ น้องฝน แคนนำเยาวชนบ้านสันคะยอม ซึ่งผู้วิจัยได้รู้จักน้องโดยผ่านนักวิจัยท้องถิ่นในโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา ซึ่งเป็นพ่อของน้องฝน และสนับสนุนให้น้องมาทำงานวิจัย เมื่อก่อนน้องฝนจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยพูด เวลาผู้วิจัยถามน้องจะเฉย ๆ รอให้เพื่อนตอบก่อนแล้วก็ตอบตามเพื่อน แต่น้องเป็นตัวแทนทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมที่เข้าร่วมเวทีสัญจรทุกเวที แต่ละเวทีน้องเริ่มที่จะกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น จากที่เป็นสมาชิกกลุ่ม น้องเริ่มมีบทบาทภายในกลุ่มมากขึ้น กลายมาเป็นหัวหน้ากลุ่ม น้องมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น

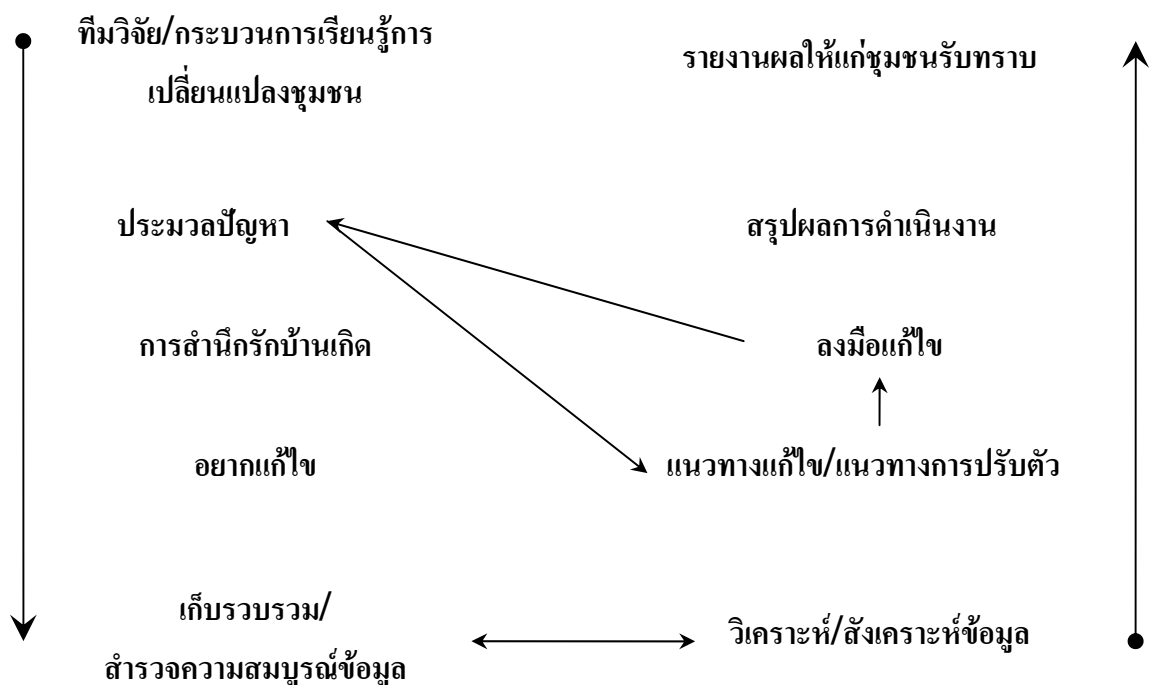
นายอานนท์ จันตะรง น้องนัทดี แคนนำเยาวชนบ้านหลุก ตอนเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงแรก ๆ น้องได้แสดงความสามารถหลายอย่าง เช่น การเขียนร้อยแก้วได้ดี ซึ่งผู้วิจัยสังเกตจากกระดาษที่น้องนำไปเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในเวทีสัญจร ดังนั้นการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งน้องจะทำหน้าที่ในการเขียนสรุปบรรยายในประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้มาจากการนำเสนอของทีมวิจัยในแต่ละกลุ่ม ปัจจุบันน้องมีพัฒนาการเขียนมากขึ้น ซึ่งน้องนัทดีได้ประมวลความรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมไว้ดังนี้

“ไม่คิดว่าการเขียนของตัวเองจะสามารถทำให้คนอื่นสนใจอ่านได้ หลังจากที่มีโอกาสได้นำความสามารถที่ตนเองถนัดออกมาใช้ รู้สึกว่าตัวเองน่าจะทำได้ดีกว่านี้ และในเวทีต่อไปต้องทำได้ดีกว่านี้ ทำให้ได้ฝึกฝนตัวเองเรื่อย ๆ อีกทั้งการทำกิจกรรมยังทำให้เป็นคนกล้าแสดงออกมากขึ้น ได้

ฝึกการประชาสัมพันธ์จากการเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน กล้าคิด กล้าทำ ฝึกทั้งความเป็นผู้นำและผู้ตามในขณะเดียวกัน ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้”

เด็กชายจิรวัดน์ จอมอารีย์ น้องเฟิร์ส แก่นนำเยาวชนบ้านสันป่าสัก ผู้วิจัยพบน้องเฟิร์สโดยบังเอิญ กล่าวคือ ในวันจัดเวทีสัญจรบ้านหลุกผู้วิจัยไปรับแก่นนำเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม ได้ขับรถผ่านหน้าบ้านน้องเฟิร์ส เห็นน้องเฟิร์สนั่งอยู่ใต้ถุนบ้าน จึงเข้าไปชักชวนน้องให้มาเข้าร่วมกิจกรรม และน้องเองก็สนใจ จึงได้เข้าร่วมในเวทีสัญจรบ้านหลุก ในช่วงแรก ๆ น้องเฟิร์สจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก เพราะว่า ในหมู่บ้านสันป่าสักน้องมาคนเดียว ตอนออกไปนำเสนอผลงานของกลุ่มน้องเฟิร์สจะมีอาการตื่นเต้นมาก พูดเสียงสั่น ตัวสั่น แต่พอเริ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยขึ้น น้องเฟิร์สเริ่มควบคุมอาการต่าง ๆ ได้ดีขึ้น พูดเก่งขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความเป็นผู้นำมากขึ้น และน้องเฟิร์สยังได้รับหน้าที่เป็น นักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน ในช่วง “โรงเรียนของเรา” ของโรงเรียนวัดสันป่าสัก และช่วง “เยาวชนศึกษา” อีกด้วย

จากการพัฒนาการของเยาวชนในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้วิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สามารถอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน

จากแผนภูมิที่ 3 ที่แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน สามารถอธิบายตัวบ่งชี้พัฒนาการของทีมวิจัยเยาวชน ได้ดังนี้

เริ่มจากทีมวิจัย ได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้เรื่องราวของวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชน เมื่อได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและทำความเข้าใจความเดือดร้อนกับชุมชน เยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกที่**บ้านเกิด**ที่มองปัญหาของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาก็เกิดความอยากแก้ไข แต่ในการแก้ไขปัญหานั้น เยาวชนจะต้องรวบรวมกลุ่มคนที่มีความตระหนักร่วมกัน มาช่วยในการวางแผน รวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล คว้า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเคยมีใครแก้ปัญหานี้ได้บ้าง จากนั้นก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกแยะดูว่า ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับ คน องค์กร สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์อะไรบ้าง ซึ่งการคิด วิเคราะห์ วางแผน จุดนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้พึ่งพาตนเอง โดยการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยผู้วิจัยเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น เมื่อสำรวจและวิเคราะห์แล้วจะเริ่มพบแนวทางการแก้ไข ซึ่งอาจจะมีหลายแนวทางด้วยกัน จากนั้นทีมวิจัยก็จะช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าแนวทางใดเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาก็ครอบคลุมมากที่สุด แล้วจึงลงมือแก้ไขปัญหา โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นก็นำผลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้รายงาน หรือประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ต่อไป

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน หลังจากทีทีมวิจัยเยาวชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในหลาย ๆ กิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาเยาวชนเพื่อเข้าร่วมทีมวิจัย การวางแผนการจัดกิจกรรมเวทีสัญจร การนำเสนอผลงาน ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การจัดรายการวิทยุชุมชน ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถี

การเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

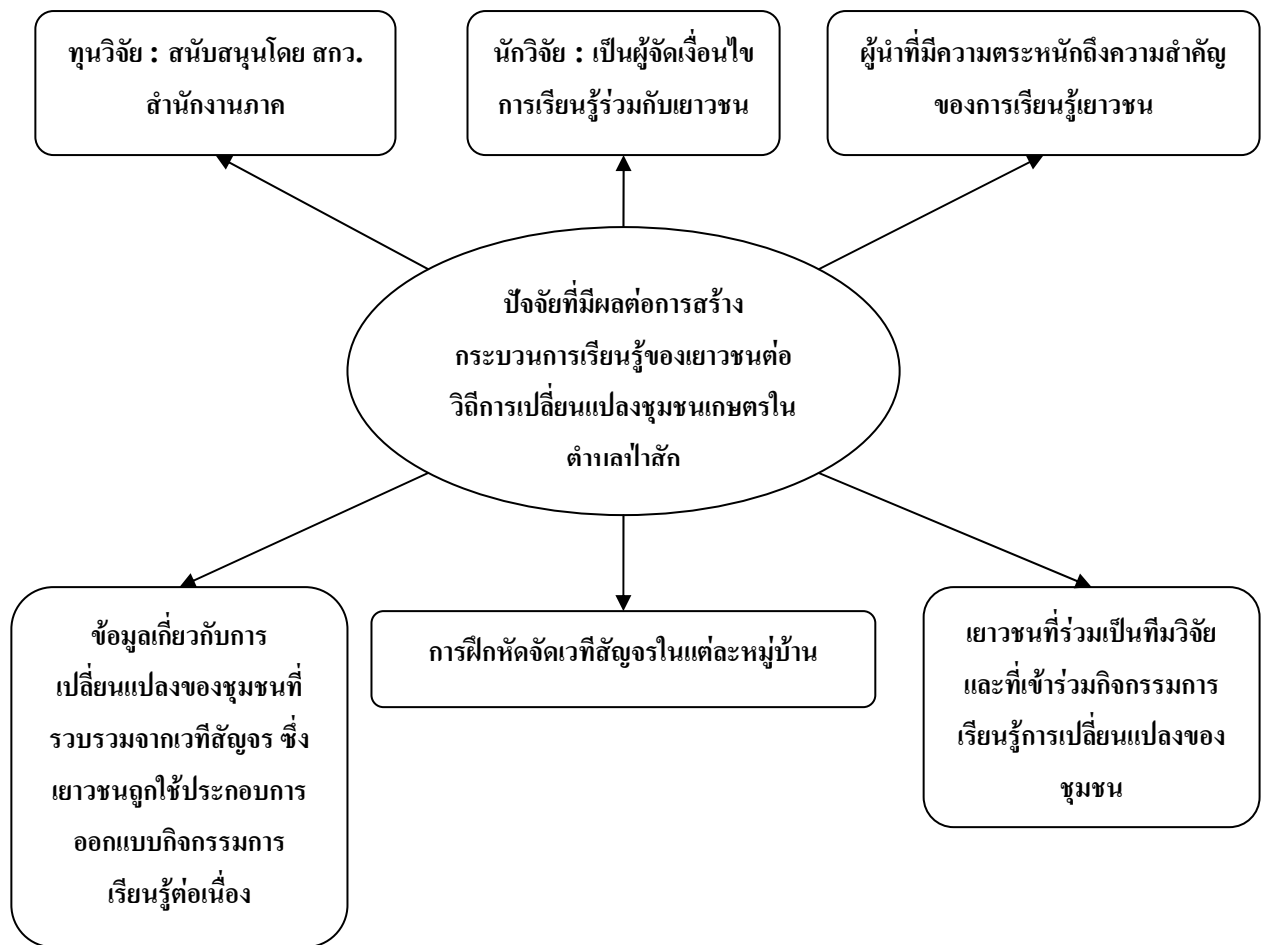
1. แนะนำตัว ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนต้องแนะนำตัวว่า เป็นใคร มาจากไหน มีบทบาทหน้าที่อย่างไร

2. ความคาดหวัง ผู้วิจัยจะแจกกระดาษให้ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนเขียนถึงความคาดหวังของทีมวิจัยที่เข้าร่วมประชุมว่า เขามีความคาดหวังอย่างไรต่อการมาประชุมครั้งนี้ จากนั้นผู้วิจัยจะนำกระดาษแต่ละแผ่นแยกออกมาเป็นหมวดหมู่ ของความคาดหวังในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ อยากให้กลุ่มเยาวชนเข้มแข็ง อยากให้เยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมกันเยอะ ๆ อยากเรียนรู้ในเรื่องของการทำงานวิจัย อยากรู้ว่า คำว่า “วิจัย” คืออะไร อยากรู้เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดประชุมและการรวมกลุ่มเยาวชน อยากรู้ว่า จะชักชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างไร

3. ปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยให้คำถามว่า จากการที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ มาแล้ว ทีมวิจัยคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมมีอะไรบ้าง จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 2 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีปัญหาและอุปสรรคคล้ายคลึงกัน

4. แนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยให้คำถามต่อจากข้อที่ 3 ว่า เมื่อทีมวิจัยทราบถึงปัญหาและอุปสรรคแล้ว ทีมวิจัยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 3 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีแนวทางการแก้ไขที่คล้ายคลึงกัน

5. วิเคราะห์คำตอบจากข้อ 1 – 4 โดยทีมวิจัยเยาวชนทั้งหมดช่วยกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันในประเด็นต่าง ๆ ตามบัตรคำตอบในแต่ละหมวดหมู่ สามารถได้ข้อสรุปในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ดังแผนภูมิที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก

จากแผนภูมิที่ 4 สามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสักได้ ดังนี้

1. ทุนวิจัย การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนกิจกรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่น และมีพี่เลี้ยงโครงการวิจัย คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คอยติดตามการดำเนินงาน และให้คำแนะนำแก่นักวิจัย ส่งผลให้กลุ่มเยาวชนมีความตื่นตัวในการดำเนินกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. **นักวิจัย** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน ผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดย ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น

3. ผู้นำที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เยาวชน

3.1. การให้ความร่วมมือของผู้นำชุมชน สังเกตได้ว่าหมู่บ้านใดที่ได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี เช่น ในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 4 บ้านหลุก หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ซึ่งมีบางหมู่บ้านที่ผู้นำให้ความร่วมมือน้อย จึงส่งผลต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน และการเข้าไปทำกิจกรรมในชุมชน จัดได้ว่า การได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน นับเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

3.2. การให้การสนับสนุนของผู้ปกครอง ความเข้าใจของผู้ปกครองนั้นเป็นสิ่งจำเป็นมากจากการดำเนินกิจกรรมไปได้ในช่วงหนึ่งเริ่มมีการสะท้อนจากเยาวชนว่า ผู้ปกครองไม่ยอมให้มาทำกิจกรรม เพราะเกรงว่าจะมาทำเรื่องไม่ดี และเสียเวลาในการทำการบ้านอ่านหนังสือกลัวเสียการเรียน เพราะฉะนั้นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนบางคนไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมก็ด้วยเหตุนี้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเยาวชนให้เข้าใจในกระบวนการวิชานั้นเป็นสิ่งสำคัญ

3.3. การให้ความสนับสนุนจากคนในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ได้รับความสนับสนุนอย่างดีจากผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนหลายท่าน สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้กับทีมวิจัย ในการทำงานต่อไป เพราะยังมีผู้สนับสนุนและเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเยาวชน เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชน แต่ก็ยังมีคนในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังอาจจะไม่เข้าใจในกระบวนการวิชามองว่าเยาวชนจับกลุ่มมั่วสุมกัน ทำเรื่องไร้สาระ เกรงว่าจะเกิดปัญหาในเรื่องการสูบบุหรี่ เวลาเยาวชนจับกลุ่มกันทำกิจกรรมก็จะถูกมองและนำไปเล่า ทำให้เป็นประเด็นการ “เล่าขาน” กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านขึ้น ทำให้เยาวชนเกิดความท้อใจ บางครั้งผู้ปกครองมาได้ยินก็สั่งห้ามมิให้บุตรมาเข้าร่วมกิจกรรม

4. เยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4.1. ตัวเยาวชน เนื่องกลุ่มเยาวชนที่ร่วมทีมวิจัยอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น ตัวเยาวชนจึงกลายเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เช่น เวลา คือ การนัดพบปะหรือ

ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นจะต้องเป็นวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือในวันที่ไม่มีการเรียนการสอน เยาวชนบางคนเข้ามาร่วมกิจกรรมไม่ได้เพราะว่า ต้องเรียนพิเศษในวันเสาร์ – อาทิตย์

4.2. ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม ในกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านนั้นจะมีผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะมียุทธศาสตร์ในการนำเสนอความคิด การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลต่อสมาชิกในกลุ่ม เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม

4.3. เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน จากการที่เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชน เยาวชนเองก็อยากให้ผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของความสามารถของเยาวชน ว่าเยาวชนก็สามารถมีส่วนที่จะช่วยพัฒนาชุมชนได้ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นแรงกระตุ้นให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน เกิดความอยากที่จะช่วยกันแก้ปัญหา อยากเปลี่ยนมุมมองของสายตาผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่มองว่า เยาวชนเป็นวัยที่สร้างปัญหา กลัวว่าจะจับกลุ่มทำเรื่องไร้สาระ และเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องชู้สาว มามองในแง่บวกที่ว่า เยาวชนก็มีศักยภาพในการคิด และแรงงานในการพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ได้

4.4. ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าความสัมพันธ์ของสมาชิกมีความสามัคคีกันดี การขับเคลื่อนดำเนินงานต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้าเมื่อใดที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่มก็อาจจะทำให้การดำเนินงานช้าลงไปได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนด้วยกันเองที่มีเรื่องความขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้ง่าย เป็นวัยที่ประจบประแจงใคร่ครวญได้ยาก ทำให้กลุ่มเยาวชนแตกแยกกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย

4.5. ทีมวิจัยเยาวชน ได้แก่ ทีมวิจัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เป็นการเพิ่มความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งเดียวกันภายในกลุ่มและชุมชน เพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้

5. การฝึกหัดจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน การออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้านในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน โดยจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันจัดเวทีในแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการกำหนดหน้าที่ของแกนนำเยาวชน ตั้งแต่การเตรียมการดำเนินกิจกรรม

ว่าต้องมีการเตรียมสิ่งใดบ้างในแต่ละเวที ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมว่า ใครมีหน้าที่อะไร และ ขั้นตอนกระบวนการเป็นอย่างไร มีการกำหนดประเด็นหลักในการสืบค้นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของแต่ละหมู่บ้านว่าเป็นเรื่องอะไร และการสรุปผลการดำเนินการ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินกิจกรรม รวมไปถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในเวทีของหมู่บ้านต่อไป ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีของหมู่บ้านต่างๆ นั้นมีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการ ดำเนินการ จนกระทั่งถึงการสรุปผล ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจของเยาวชน ความพร้อมของเยาวชนในแต่ละหมู่ การให้ความร่วมมือของผู้นำหมู่บ้านและผู้ปกครองของเยาวชนแต่ละคน โดยการออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนนั้นจะดำเนินการเพื่อค้นหาแนวทางหรือกระบวนการดำเนินงานที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมให้มากที่สุด

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนถูกใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

6.1. ความเชี่ยวชาญและหลากหลายของวิทยากร ในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของในแต่ละชุมชนนั้น การจะได้ข้อมูลในเรื่องต่างๆ ของชุมชนจะขึ้นอยู่กับวิทยากรในชุมชนที่มาให้ข้อมูลในแต่ละเวที โดยต่างก็จะมีคามเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น

- มัคทายก การที่ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น เป็นมัคทายกประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะเชี่ยวชาญในเรื่องของประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ก็จะเน้นไปในเรื่องของวัฒนธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่
- เกษตรกร หากผู้ให้ข้อมูลเป็นเกษตรกร ก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวในเวทีนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่นการลงแขกเกี่ยวข้าว การไถ่ฟืน การทำบุญผาย เป็นต้น
- พระสงฆ์ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์ ท่านก็จะเน้นการให้ข้อมูลในส่วนของประวัติของวัดในชุมชน การดำเนินกิจกรรมประเพณีของวัดที่สืบทอดกันมา การพัฒนาของวัดในยุคสมัยต่างๆ

จะเห็นได้ว่า การสืบค้นข้อมูลในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เราเรียนรู้ได้นั้น ก็จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญหรืออาชีพของปราชญ์ชุมชนว่า ท่านมีความรู้ในเรื่องใดที่มาก ท่านก็จะเล่าให้ฟังในส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีการเรียนรู้เยาวชนก็จะได้รับความรู้และความสนใจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน

6.2. ความสนใจของเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในอดีตนั้น ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันของเยาวชน ทำให้เกิดหัวข้อหรือประเด็นในการซักถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน ซึ่งเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสนใจที่แตกต่างกันออกไป เช่น หมู่ 4 บ้านแม่สารบ้านหลุก ก็จะให้ความสนใจในเรื่องของการจับสาวในอดีตกับปัจจุบันว่าจะต่างกันอย่างไร ซึ่งทำให้เยาวชนเกิดคำถามในการสอบถามวิทยากรที่มาให้ความรู้ในเวทีวันนั้น ว่าในอดีตมีการจับกันอย่างไร แตกต่างกับปัจจุบันมากไหม และมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เมื่อเทียบกับปัจจุบัน หรือ หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ที่สนใจในเรื่องของเล่นในอดีต ก็จะมีการสอบถามในประเด็นหัวข้อนี้มากกว่าประเด็นการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ว่าสมัยก่อนมีการเล่นอะไรบ้าง มีวิธีการเล่นอย่างไร หรือใช้อุปกรณ์อะไรทำ และหาได้จากที่ใด เป็นต้น

6.3. สถานการณ์ในชุมชน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรการเรียนรู้ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้น เป็นอีกสิ่งที่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจ เช่น ในการดำเนินกิจกรรมเวทีการเรียนรู้ในหมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงาม ในบริเวณใกล้ๆ สถานที่จัดกิจกรรม มีการทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ซึ่งก็ทำให้เยาวชนในบ้านป่าดิงงามนั้นสนใจที่จะสอบถามและสืบค้นในประเด็นที่เกี่ยวกับการทรงเจ้าเข้าผี ว่ามีความเป็นมาเช่นใด และในอดีตมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง และยังโยงไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับผีต่างๆ เช่น ผีกระ ผีโพรง เป็นต้น ที่เคยเป็นเรื่องเล่าภายในหมู่บ้าน และปัจจุบันได้เลือนหายไปบ้างแล้วตามกาลเวลา และยุคสมัย หรือในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ที่เกิดปัญหาในเหตุการณ์ เรื่องของการนิทาของกลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มเยาวชนนั้น ก็ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการสืบค้นเกี่ยวกับเรื่องการนิทา (เล่าขวัญ) ว่าทำไมจึงต้องมีการนิทา การนิทามีข้อดี หรือข้อเสียอย่างไร ในอดีตและปัจจุบันผลของการนิทาเป็นอย่างไร แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ซึ่งจะพบว่าเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการศึกษาถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อีกทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก โดยที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งมีกรอบแนวความคิดในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับเยาวชนโดยเน้นการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมหาแนวทางการแก้ไข พร้อมการสรุปบทเรียน ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ขั้นตอนในการทำวิจัยเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติควบคู่กันไป

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน โดยได้กำหนดกรอบการวิจัยจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงเข้าไปศึกษาในพื้นที่ โดยใช้วิธีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการจัดเวทีเยาวชนสัญจรไปแต่ละหมู่บ้าน การสนทนากลุ่ม เป็นต้น รวมไปถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง การติดตามพัฒนาการของการทำกิจกรรมเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน โดยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 1 ปี ซึ่งผู้วิจัยมีบทบาทหน้าที่ในการกระตุ้นประสานงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงเนื้อหา ตามกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนในชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็นประเด็นใหญ่ๆ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในอดีตตำบลป่าสักมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้คนในชุมชนมีวิธีการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กระแสการผลิตแบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน สมาชิกในชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตลาดภายนอกมากขึ้น มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง และการขยายโรงงานอุตสาหกรรมมายังตำบลป่าสัก คือ เครือสหพัฒน์ ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุน และเกิดบ้านจัดสรรขึ้นในชุมชน จึงทำให้ประชากรในท้องถิ่นซึ่งมีอาชีพดั้งเดิมทำเกษตรเปลี่ยนอาชีพมารับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแทน ทราบได้จากจำนวนข้อมูลการใช้พื้นที่ของตำบลป่าสัก

ในปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา นับเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากมีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินอย่างแพร่หลาย เมื่อที่ดินมีราคาแพงชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีที่นา ที่สวน ต่างขายที่ดินทำกินดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มทำอาชีพเกษตรกรรมไม่มีที่ดินทำกิน หรือที่มีไม่เพียงพอหากต้องการทำการเกษตรจึงขอเช่าจากนายทุนในราคาที่สูง จึงเป็นปัจจัยให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพทางการเกษตรไปสู่อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเข้าสู่ภาคการบริการ จึงทำให้โครงสร้างทางครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนในบ้านต่างมีภาระและบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของตนเองทำให้ความสำคัญในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลดความสำคัญลง

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สามารถสรุปแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนตามวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย

การทำความเข้าใจกับชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้สื่อสารกับชุมชนที่เข้าไปศึกษาโดยผ่านทางผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัย ได้เข้าไปแนะนำตัวขอความอนุเคราะห์ ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย ให้กับผู้นำชุมชนเพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นคนกลางในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครอง กลุ่มผู้ใหญ่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบ แต่อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจกับชุมชนที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษานั้น นอกจากจะเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการแล้ว ยังมีผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการที่สามารถจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับคนในชุมชน เช่น เจ้าอาวาสวัด บุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือ เช่น ครู อาจารย์ ประธานกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ หัวหน้าป๊อก (หัวหน้าประจำในแต่ละซอยในชุมชน) และแม้กระทั่งตัวเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ก็เป็นสื่อกลางในการประสานงานต่าง ๆ และเป็นสื่อกลางในการสื่อสารทำความเข้าใจกับคนในชุมชน และบุคคลที่จำเป็นที่สุดที่จะต้องขอความร่วมมือในการทำความเข้าใจ คือ ผู้ปกครอง เพราะความเข้าใจของผู้ปกครองจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

2.2 การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

การค้นหาเยาวชนเพื่อเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยในการศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนนั้นผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กระบวนการเด็กดิ่งเด็ก

เนื่องจากผู้วิจัยได้อาศัยการที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยผ่านโครงการวิจัย เรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สานอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ พ่อหลวงอุทัย พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ลังกาฟ้า ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องนี้ทำให้เกิดการ ขยายผลจนได้เกิดโครงการค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาน ที่จัดขึ้น ณ วัดเสาหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และโครงการค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำสาน จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำความรู้จักกับเยาวชนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการลงพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของผู้วิจัยจึงยึดที่ตัวเยาวชนเป็นหลัก โดยใช้แกนนำเยาวชนที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันมาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับ เยาวชนในหมู่บ้าน อาศัยวิธีการเด็กดิ่งเด็กด้วยกันเอง ซึ่งจะ เป็นเพื่อนที่อยู่ในหมู่บ้าน เพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน หรือเครือญาติ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่สามารถค้นหาทีมวิจัยได้มากกว่ากระบวนการอื่น ๆ

กระบวนการทบทวนตัวเอง

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมทบทวนตัวเอง ซึ่งมีเป็นการตั้งคำถามหลักให้กับเยาวชนเก็บไปคิดเป็นการบ้าน โดยมีโจทย์ต่อไปนี้

- ท่านรู้จักตัวเองมากน้อยเพียงใด (จุดอ่อน จุดแข็ง)
- ท่านรู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่มากน้อยเพียงใด
- ชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ซึ่งกิจกรรมทบทวนตัวเองนี้ จะสามารถจะช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ตัวเอง วิเคราะห์ชุมชน และวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ของวิถีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้ เพราะ กิจกรรมนี้จะกลายเป็นโจทย์ที่เยาวชนจะต้องกลับไปซักถามผู้ปกครองหรือผู้รู้ที่บ้าน หรือในชุมชนถึงประวัติความเป็นมา รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทำให้เยาวชนกับผู้ปกครองมีเรื่องที่จะแลกเปลี่ยนกันภายในครอบครัวมากขึ้น และกิจกรรมทบทวนตัวเองยังกลายเป็นเครื่องมือในการที่จะดึงให้เยาวชนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในครั้งต่อไปเพราะว่าเยาวชนมีหน้าที่จะต้องเอาการบ้านที่ได้รับมอบหมายไปมาส่งให้กับผู้วิจัยในการนัดหมายครั้งต่อไป

กระบวนการ “นักข่าวตัวน้อย”

ปัจจุบันนี้สื่อนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสาร และผู้คนก็ให้ความสนใจ โดยเฉพาะวิทยุชุมชนที่เป็นสื่อกลางมีอยู่ในชุมชน ผู้วิจัยได้อาศัยสื่อในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้มาจากชุมชน ย้อนกลับคืนสู่ชุมชน โดยเยาวชนในชุมชนเองและสื่อยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้เยาวชนมีการตื่นตัวในการรวมกลุ่มและยังเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งให้กับเยาวชน จึงได้เกิดการจัดกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” โดยการจัด “อบรมนักจัดรายการวิทยุการุ่นเยาว์” เพื่อให้เยาวชนสามารถเป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนได้ และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความรู้ความสามารถให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ ซึ่งมีช่วงรายการที่ชื่อว่า “เยาวชนศึกษา” เวลา 18.00 – 19.00 น. ที่วิทยุชุมชนคนเมืองห้วยป่าสัก FM 90.25 MHZ ณ อาคารเอนกประสงค์บ้านวัดสันป่าสัก หมู่ที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2.3 การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยจัดเวทีสัญจร

การจัดกิจกรรมเวทีสัญจรเป็นการดำเนินงานวิจัยทั้งขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชน การค้นหาทีมวิจัยเยาวชน และเป็นการรวบรวมเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เยาวชนจากทั้ง 5 หมู่บ้านได้พบปะและทำความรู้จักกัน เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองให้ผู้ปกครอง และคนในพื้นที่หมู่บ้านได้รับทราบ และเป็นกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ โดย

- การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
- การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีแต่ละหมู่บ้าน

2.4 การประมวลการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการประมวลการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน พบว่า เป็นประเด็นที่กว้างและสลับซับซ้อน มีความหลากหลาย ตามลักษณะบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่มากระทบ การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง บางครั้งใช้เวลายาวนาน และมีภาวะปัจจัยต่างๆ ที่มากระทบมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเพียงข้อมูลที่ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนสามารถหามาได้เป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะ ซึ่งสามารถประมวลและสรุปผลการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก ได้เป็นหัวข้อที่สำคัญ ได้แก่

- วิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ
- วิธีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และวัฒนธรรม
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

2.5 การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ จากแผนภูมิที่ 2 สามารถสรุปผลกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ดังต่อไปนี้

1. ค้นหาทีมวิจัย
2. ประมวลและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน (เวทีสัญจร)
3. เกิดความตระหนักในผลของปัญหาที่มีต่อชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
5. ดำเนินการเก็บรวบรวมและสำรวจข้อมูลของปัญหา
6. นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์
7. วางแผนกำหนดแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา
8. ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามแผนที่วางไว้
9. สรุปผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรมและหลังดำเนินกิจกรรม
10. รายงานผลที่ได้ให้ชุมชนรับทราบ

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก คือ

1. **ทุนวิจัย** การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท

2. **นักวิจัย** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย ทีมวิจัย เยาวชน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น

3. ผู้นำที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เยาวชน

- 3.1 การให้ความร่วมมือของผู้นำชุมชน
- 3.2 การให้การสนับสนุนของผู้ปกครอง
- 3.3 การให้การสนับสนุนจากคนในชุมชน

4. เยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

- 4.1 ตัวเยาวชน
- 4.2 ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม
- 4.3 เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน
- 4.4 ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม
- 4.5 ทีมวิจัยเยาวชน

5. การฝึกหัดจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน การออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้าน ในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน โดยจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันจัดเวทีในแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการกำหนดหน้าที่ของแกนนำเยาวชน ตั้งแต่การเตรียมการดำเนินกิจกรรม

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนถูกใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

6.1 ความเชี่ยวชาญและหลากหลายของวิทยากร การสืบค้นข้อมูลในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เราเรียนรู้ได้นั้นก็จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญหรืออาชีพของปราชญ์ชุมชนว่า ท่านมีความรู้ในเรื่องใดที่มาก ท่านก็จะเล่าให้ฟังในส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีการเรียนรู้เยาวชนก็จะได้รับความรู้และความสนใจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน

6.2 ความสนใจของเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในอดีตนั้น ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันของเยาวชน ทำให้เกิดหัวข้อหรือประเด็นในการซักถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน

6.3 สถานการณ์ในชุมชน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรการเรียนรู้ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้น เป็นอีกสิ่งที่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจ

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายได้โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Concept of Participation)

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาและลงพื้นที่เป้าหมาย ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยการประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน และคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย เริ่มตั้งแต่ การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน เพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ และคนที่สนใจก็สามารถเข้าร่วมทีมวิจัยได้ เป็นกระบวนการประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับผู้นำชุมชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับคนในชุมชน การลงพื้นที่เพื่อค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเข้าร่วมกิจกรรม โดยเป็นการดำเนินงานระหว่างเยาวชนในพื้นที่กับบุคคลเป้าหมายในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการ การจัดกิจกรรมเวทีสัญจรเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตัวเอง เป็นกระบวนการที่ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของคนสองรุ่น คือ ระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชน กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งกระบวนการนี้ก็เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่ายในชุมชนเป็นต้น และการประมวลปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของขั้นตอนในการทำกิจกรรมทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เจมส์ คี (2539) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการที่แท้จริงตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตลอดจนการแก้ไขปัญห
3. ร่วมเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ปัญหา
4. ร่วมในกิจกรรมพัฒนาตามแผน
5. ร่วมในการติดตามประเมินผลงานกิจกรรม

ในการศึกษครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส คนที่ทำงานกับเยาวชน รวมไปถึงกลุ่มของเยาวชน โดยให้คนที่อยู่กับปัญหาในชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง สามารถ

พัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้าน ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการ ดำเนินการแก้ไข ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนา

ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Concept of Participation) โดยอ้างอิงถึงสิทธิธัญ (2546) ที่ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนา หรือแก้ปัญหาของ คนที่อยู่กับปัญหาในบริบทชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย ฝ่ายแรก คือ ชาวบ้าน อันประกอบด้วย แกนนำ กลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหา ฝ่ายที่สอง นักพัฒนาที่มีภารกิจในชุมชน ทั้งที่มาจาก หน่วยของรัฐ หน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือจากองค์กรศาสนา การกุศลต่าง ๆ ฝ่ายที่สาม นักวิชาการ ที่เป็นนักวิจัย ผู้ต้องการแสวงหาองค์ความรู้แบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนการ ที่สันทัดเฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่ง และเชื่อว่า เป้าหมายคือ การแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำ ให้เกิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัย และจริยธรรมทางการวิจัยที่เหมาะสม ทั้ง สามฝ่ายร่วมใช้กระบวนการ PAR เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนาขีด ความสามารถในการวิเคราะห์ และจัดการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จ อย่างยั่งยืน

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning Processes)

จากการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร ในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน มีการประยุกต์การเรียนรู้จากแหล่งที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้ง 3 แหล่ง ซึ่งฟิลิปป์ คูมส์ (อ้างใน อุ่นตา, 2523) ได้กล่าวว่า

1.1. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้เป็นธรรมชาติที่สุด เรียกว่า เป็นการ เรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับสะสม ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบและไม่มีแบบแผนตายตัว

1.2. การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีสถาบันการศึกษารับผิดชอบ จัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยจัดระบบการ แบ่งของอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดชั้นตอน เป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา มีการได้วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ปริญญาแก่ผู้สำเร็จ การวัดและประเมินผล ผู้ที่ถูก คัดเลือกให้ผ่านจะทำให้ผ่านจะทำเป็นระบบมีมาตรฐานเดียวกัน

1.3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและ หน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกระบบ

โรงเรียนอาจดำเนินการโดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ ๆ ของสถาบันหรือสถาบันที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ได้นำแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 3 แหล่งข้างต้นเพื่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้เพื่อตัวเองในกระบวนการทบทวนตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชน และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งที่เกี่ยวคู่กันและกันเพื่อการดำรงชีวิต ในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ในกระบวนการ “การจัดเวทีสัญจร” เป็นต้น โดยธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักเรียนรู้เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ โดยจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์เอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์และประมวลลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์

จากแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนโดยการอาศัยเรื่องราว การเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการสร้างเรียนรู้ของเยาวชนในตำบลป่าสักนั้น ทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวแต่บางครั้งก็อยู่ใกล้จนมองข้ามไป ดังที่ นันทวุฒิ (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ เจตคติ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ หรือจะเป็นในอนาคตเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม เทคโนโลยี องค์กรความรู้ เศรษฐกิจ การเมือง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงเรียกว่า “กระบวนการเรียนรู้” ดังที่กล่าวว่า “ไม่มีใครเรียนจบ” และการเรียนรู้นั้นเกิดได้หลายวิธี

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยความร่วมมือของนักวิจัยที่เป็นคนนอกพื้นที่และทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นคนในพื้นที่ตำบลป่าสัก โดยเยาวชนเหล่านี้ได้เข้ามาร่วมกันในการทำงาน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินกิจกรรม การสรุปประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนการจัดหาทีมวิจัยเยาวชน การวางแผนจัดเวทีสัญจร การเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตำบลป่าสัก และการประชาสัมพันธ์ โดยเยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก โดยอาศัยรูปแบบการจัด

เวทีพูดคุย การจัดการประชุมที่มิจิโยะ และการจัดการอบรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนั้นจะนำไปสู่แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก และกิจกรรมต่างๆ ได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ปาฐกถา (2542) อ้างถึงคณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาศึกษาเพื่อชุมชน ซึ่งเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางมาแล้ว สมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติแล้วกลับมาทบทวน วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียน และหาแนวทางการแก้ไขต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ นี้ เท่ากับเป็นการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม และผลพวงจากการเรียนรู้จากปัญหาดังกล่าว ยังช่วยแก้ไขปัญหาด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้น ชูเกียรติ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ พบว่า ระบบการเรียนรู้สืบเนื่องมาจากโครงสร้าง ปัจจัย ทรัพยากร เงื่อนไข และสถานการณ์ที่ทำให้ต้องเรียนรู้ มีรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบการเรียนรู้และการอบรมจากภายนอกชุมชน โดยมีการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางครอบครัว วัด โรงเรียน ตลอดจนศูนย์กลางการเรียนรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่นด้วย โดยระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัว ด้วยการใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ผู้เรียน คือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่มีแรงจูงใจจากตัวอย่างความสำเร็จในอาชีพของคนรุ่นก่อน การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวจะเกิดตลอดเวลา ผู้ที่เรียนชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลัง ๆ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร โดยผ่านกระบวนการ “การจัดเวทีสัญจร” ซึ่งเป็นมีวัตถุประสงค์เพื่อเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เวทีสัญจรนี้กระบวนการการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ของคนจาก 2 รุ่น คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชุมชน กับลูกหลานเยาวชนในชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นก่อน สู่คนรุ่นหลัง โดยคนในครอบครัวและคนในชุมชน

โดยสรุปแล้ว กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก คล้ายคลึงกับที่ รัชนิวรรณ (2549) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ซึ่งได้สรุปไว้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ประมวลความต้องการและปัญหาของกลุ่ม
2. ระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา
3. จัดทำแผนปฏิบัติการ
4. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ
5. สรุปผลการดำเนินงาน
6. สรุปบทเรียนผลการเรียนรู้
7. ปรับปรุงการดำเนินการของกิจกรรมต่อไป

โดย กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอมนั้น คือ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนเองตลอดเวลาให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้จากลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการกลุ่ม เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เป็นการถ่ายทอดค่านิยมด้านการทำกิจกรรมของหมู่บ้านจากรุ่นสู่รุ่น การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง การเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

จากแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนได้ดังนี้

เริ่มจากทีมวิจัย ได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้เรื่องราวของวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน เมื่อได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และทำความเดือดร้อนกับชุมชน เยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิดที่มองปัญหาของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาก็เกิดความอยากแก้ไข แต่ในการแก้ไขปัญหานั้น เยาวชนจะต้องรวบรวมกลุ่มคนที่มีความตระหนักร่วมกัน มาช่วยในการวางแผน รวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเคยมีใครแก้ปัญหานี้ได้บ้าง จากนั้นก็นำข้อมูลวิเคราะห์แยกแยะว่า ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับ คน องค์กร สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์อะไรบ้าง ซึ่งการคิด วิเคราะห์ วางแผน จุดนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้พึ่งพาตนเอง โดยการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยผู้วิจัยเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น เมื่อสำรวจและวิเคราะห์แล้วจะเริ่มพบแนวทางการแก้ไข ซึ่งอาจจะมีหลายแนวทางด้วยกัน จากนั้นทีมวิจัยก็จะช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าแนวทาง

ใดเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้ครอบคลุมมากที่สุด แล้วจึงลงมือแก้ไขปัญห โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นก็จะนำผลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้รายงาน หรือประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ต่อไป ดังที่กล่าวไว้ในแผนภูมิที่ 1 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัย

ข้อจำกัด

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนตามขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการประสานงานกับผู้นำชุมชน การค้นหาทีม การจัดเวทีสัญจร การวิเคราะห์หาปัจจัยต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการจัดเวทีสัญจรในหมู่บ้าน บ้านสันตะยอม ผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบการจัดเวทีและกำหนดกิจกรรมเอง โดยที่ทีมวิจัยเยาวชนเป็นผู้เข้าร่วม เพราะว่า การจัดเวทีครั้งนี้เป็นครั้งแรกของการจัดเวทีสัญจร ผู้วิจัยอยากให้เป็นแบบอย่างของเวทีสัญจรในหมู่บ้านต่อไป จึงได้เป็นผู้ออกแบบการจัดเวทีเอง เพื่อความสะดวกในการดำเนินการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการออกแบบเวทีและการกำหนดกิจกรรมของเยาวชนในครั้งนี้จึงมีส่วนร่วมน้อยกว่าการจัดเวทีสัญจรในหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ทีมวิจัยเยาวชนนั้นออกแบบการจัดเวทีด้วยตัวเอง

การเรียนรู้ของผู้วิจัย

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการทำการศึกษารวมถึงการทำงานในพื้นที่ตำบลป่าสักเป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ซึ่งการทำงานวิจัยในพื้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานร่วมกับชุมชน การประสานงานกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยร่วมกับเยาวชน การเป็นผู้กระตุ้นประสานงานให้เยาวชนในพื้นที่เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัย และการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ สามารถสรุปการเรียนรู้ของผู้วิจัยได้ดังนี้

1. จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ไปเข้าร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ พ่อหลวงอุทัย พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ลังกาฟ้า โครงการวิจัยมีกิจกรรมค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาร ที่จัดขึ้น ณ วัดเสาหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในวันที่ 24 เมษายน 2549 และกิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำ

สาร จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงคอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการร่วมทำกิจกรรมทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้ไปพบกับเยาวชนที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กับกิจกรรมในการที่จะฟื้นฟูลำน้ำแม่สารร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน เช่น ในการประชุมสัญจรตามหมู่บ้านริมลำน้ำสาร ซึ่งเด็กๆ ได้ทำการทดสอบเพื่อวัดคุณภาพน้ำในลำน้ำสาร โดยการวัดความเร็วของกระแส น้ำ วัดความขุ่นใส วัดอุณหภูมิ และค้นหาสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ เพื่อนำมาเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพน้ำ ขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ตกลงพูดคุยกันเพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของลำน้ำสาร แล้วนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งยังมีบุคคลภายนอกพื้นที่ อาทิ อาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีบทบาทในการกระตุ้นประสานงาน โดยเน้นกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ในกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติร่วมกัน เพราะว่าชุมชนจะเป็นคนที่รู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถอยู่ด้วยตัวเองได้ และพัฒนาเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง กระบวนการเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด ได้เรียนรู้ทักษะในการวิเคราะห์ชุมชน ได้เรียนรู้กระบวนการ ขั้นตอนจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่หลากหลายจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและเวทีการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีมุมมองที่กว้างขึ้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีค่ากับผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะนำความรู้ นำประสบการณ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาตนเอง และพัฒนาชุมชนต่อไป

2. การสร้างความสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ความไว้วางใจของคนที่อยู่ในชุมชนต่อตัวผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกนับเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานวิจัยในพื้นที่ การสร้างความน่าเชื่อถือและการได้รับความยอมรับนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่บิดเบือนความเป็นจริง และได้รับการสนับสนุน ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทำผู้วิจัยได้เรียนรู้ทักษะทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้คนที่อยู่ในชุมชนรับรู้รับทราบถึงการเข้ามาทำงานวิจัยในพื้นที่ ในการประสานงานกับผู้นำชุมชนทำให้ผู้วิจัยได้บทเรียนว่า “คำว่า ผู้นำชุมชนนั้นมิได้หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านแลพสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น แต่ยังมีบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและไว้วางใจ อาทิ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ปรมาจารย์ชุมชน หัวหน้าป๊อก (หัวหน้าประจำซอยต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน) ผู้ปกครอง รวมไปถึงบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน และตัวเยาวชนด้วย การสื่อสารกับบุคคลเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัย ได้ทราบถึงแหล่งข้อมูล ทราบว่าใครเก่งเรื่องใด แล้วจะไปประสานงานกับใคร ซึ่งสามารถนำมาประกอบกับการวางแผนการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

3. การทำงานร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยเองมีบทบาทในการทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นรวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น การทำงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) นี้เป็นการเปิดโอกาส และสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนตำบลป่าสักได้เข้ามาเรียนรู้ปัญหาในพื้นที่และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร การทำงานกับเยาวชนทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหาและสถานการณ์ของตัวเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ยกตัวอย่างเช่น น้อง ๆ จะให้ความสำคัญกับผู้วิจัยโดยเป็นที่ปรึกษาปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เรื่องครอบครัว เพื่อน การศึกษาเล่าเรียน และความรัก เป็นต้น ผู้วิจัยมีความยินดียิ่งที่น้อง ๆ ได้ให้ความสนใจสนทนากลึกและไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนแนวความคิด การให้คำปรึกษา การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับทีมวิจัยเยาวชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เห็นพัฒนาการต่าง ๆ ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนมาถึงปัจจุบันนี้ เช่น การมีความมั่นใจในตัวเอง การกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด มีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอน เยาวชนบางคนสามารถเขียนแผนโครงการได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป

4. น้ำใจของคนในชุมชน อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าสามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริงสามารถทำให้ชุมชนยอมรับได้แล้วนั้น จะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนต่าง ๆ จากคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น ผู้วิจัยจะได้พบความมีน้ำใจจากผู้ใหญ่ใจดีในทุก ๆ หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น บ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 คุณประสิทธิ์ พรหมเสนศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองของ ด.ญ.อรณี พรหมเสนศักดิ์ น้องฝน ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและรับซื้อของเก่า เวลาที่ผู้วิจัยมีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ท่านจะคอยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ช่วยไปส่งหนังสือเชิญ ช่วยพาไปรู้จักบ้านบุคคลสำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มาส่งน้องฝนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เป็นต้น บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 ถึงแม้ว่าบ้านป่าดิงงามจะมีอุปสรรคในการประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านบ้าง แต่ยังมีผู้ใหญ่ใจดีที่คอยให้ความช่วยเหลือ อาทิ เจ้าของร้านขายของชำหน้าลานกีฬาประจำหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เห็นความมีน้ำใจของท่าน ในการจัดกิจกรรมเวทีสัญจรของบ้านป่าดิงงาม ในขณะที่เยาวชนกำลังพักรับประทานอาหารกลางวัน เจ้าของร้านก็เดินมาในเวทีพร้อมกับถือจานใส่ส้มโอ น้ำปลาหวานจานใหญ่มาให้เด็ก ๆ ได้รับประทานร่วมกัน ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้มีความสนิทสนมกับท่านเลย แต่ท่านก็มีน้ำใจนำผลไม้มาให้ และทุกครั้งที่ท่านเห็นผู้วิจัยและเยาวชนประชุมกันจนมืดค่ำ ท่านก็จะเดินมาชวนให้ไปกินข้าวเย็นด้วยทุกครั้ง เป็นต้น หมู่ที่ 4 บ้านหลุก ครอบครัวคุณ

ประหยัด ใจดี ผู้ปกครองของ น้องเน ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการลงพื้นที่บ้านหลุก ไม่ว่าจะเป็นที่หลับที่นอน อาหารการกิน การให้คำปรึกษา การประสานงานต่าง ๆ เสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของผู้วิจัย หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าสัก คุณประเสริฐ กิตติศักดิ์ หรือลุงเสริฐ ที่เป็นผู้ใหญ่ใจดีอีกท่านหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยและทีมเยาวชนได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ในการใช้สื่อ วิเทศชุมชนคนเมืองห่อปุ่น และเป็นผู้สำคัญที่ผลักดันให้เกิดเวทีการจัดอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ขึ้น และทำให้มีรายการเยาวชนขึ้นในชุมชนตำบลป่าสัก เป็นต้น หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ผู้ใหญ่บ้านใจดีที่ท่านคอยช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี อาทิ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การให้ใช้สถานที่ในบ้านในการจัดกิจกรรม การบริการน้ำและผลไม้ต่าง ๆ ในทุกเวทีที่จัดกิจกรรม และยังมีบ้านน้องฟางที่คุณแม่ใจดี ที่คอยให้ความสะดวกในการใช้สถานที่บ้าน การทำน้ำปลาหวานให้กับเยาวชน การกินข้าวร่วมกัน การให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัย เป็นต้น และยังมีผู้ใหญ่อีกหลาย ๆ ท่านในแต่ละหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ น้ำใจเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนมีความประทับใจเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นลูกหลานคนหนึ่ง นี่คือนิสัยที่มีค่าซึ่งผู้วิจัยได้รับจากการทำวิจัยครั้งนี้

5. การเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นในการอำนวยความสะดวกในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะในการลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ชุมชน ทักษะในการจับประเด็นสำคัญ ๆ ในการจัดประชุม หรือในวงการพูดคุย ทักษะการเขียนแผนที่ทางความคิด ทักษะในการพูดต่อหน้าชุมชน ทักษะการถอดเทป ทักษะการจัดกระบวนการต่าง ๆ ทักษะในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และยังมีทักษะต่าง ๆ อีกมากมายที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการได้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทักษะต่าง ๆ จะมีให้เรียนรู้ทั่วไปในการจัดประชุมต่าง ๆ เช่น เวทีชาวบ้าน เวที “เรียนรู้อย่างเท่าทันสานฝันงานวิจัย” การรายงานความก้าวหน้า งานรวมพลคนวิจัย ฯลฯ จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน การเข้าประชุมกับโครงการวิจัยต่าง ๆ การเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์ที่มีค่า ผู้วิจัยสามารถนำทักษะต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิต การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานกับชุมชน ชาวบ้าน และกับเยาวชน ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน สิ่งที่มีค่าที่มีอยู่ในชุมชน อยากจะกลับไปพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อชุมชนเข้มแข็งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานกับเยาวชน ดังนี้

1. ในการนำเยาวชนเข้ามาร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ เวลา สถานที่ ในการทำกิจกรรมกับเยาวชน เพราะการรวมกลุ่มของเยาวชนเป็นสิ่งคนในชุมชนให้ความสนใจ เพราะเป็นวัยที่ล่อแหลมกับการเกิดปัญหาต่างๆ บางครั้งอาจจะทำให้คนในชุมชนเข้าใจผิดได้ ดังนั้นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็น
2. รูปแบบของกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เยาวชนชายไม่ค่อยมีบทบาท และไม่ค่อยสนใจ จึงควรมหากิจกรรมที่ช่วยให้เกิดการรวมตัวได้ทั้งชายและหญิง
3. เพื่อให้เยาวชนมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชนนั้น ควรจะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและควรถูกออกแบบโดยเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนัก และได้เรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อจุดประกายแนวความคิดให้กับเยาวชนต่อไป
4. ต้องมีนักพัฒนา นักวิชาการ หรือบุคคลที่คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ตั้งคำถาม กระตุ้นให้คิด ให้กำลังใจกับคณะทำงานอย่างใกล้ชิด และเป็นคนกลางในการเชื่อมประสานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
5. ต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ยังมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปเป็นโจทย์วิจัยต่อเนื่องในเรื่องของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนได้ เช่น

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการปรับตัวของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรสู่ชุมชนอุตสาหกรรม
2. ควรมีการศึกษาเชิงลึก ในเรื่องพฤติกรรม ทักษะคติ ค่านิยม ที่ส่งผลให้เยาวชนเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน เป็นรายบุคคล รายกลุ่มต่อไป
3. ควรมีการศึกษาต่อในประเด็นที่เยาวชนในแต่ละหมู่บ้านสนใจ เช่น การนิเทศ (เล่าขวัญ) ความเชื่อ การจับสาว ในมิติของเนื้อหาในเชิงลึก เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรณีการ นรราชสุวจน์. 2546. “ทฤษฎีการบำบัด”. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คะนอง กัณฑ์ศักดิ์. 2545. “บ้านพันปีถิ่นจาวของ”. มปป.
- จุฑารัตน์ เมืองแก้ว. 2537. “การปรับตัวของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในภาคเหนือ”: กรณีบ้านเปือ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจิมศักดิ์ อินตา. 2544. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์โคนมบ้านป่าตึง ห้วยหม้อ จำกัด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. 2534. “ปรัชญาและศึกษานอกระบบ”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. 2538. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2533. ผู้แปล. “แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท” โดย Peter Oakley and David Marsden. กรุงเทพฯ : กองแปลและวิเทศน์สัมพันธ์สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นันทวดี สังข์แดง. 2542. “กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิคม ไชยวรรณ. 2540. โครงการวิจัย “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรมยั่งยืนของแม่ทา” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิภา นิธยาน. 2530. “การปรับตัวและบุคลิกภาพ”: จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต”. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- बारमेศ वर्धनस्य. म.प. “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของ
องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ”. (ระบบออนไลน์).
แหล่งที่มา <http://www.vijai.org>. (30 มกราคม 2547)
- บุญมา นครินทร์. 2515. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางประการของชนบทไทย”. แผนก
อิสระ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ปรีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2542. โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของ
นักพัฒนา”. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ประเวศ วะสี. 2538. “ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ”. กรุงเทพฯ : เวชเอนการพิมพ์.
- พรหม ชูทัย. 2538. “จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน”. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ แกรมมี.
- ภูมิธรรม เวชยชัย. 2527. “บทบาทขององค์กรอาสาสมัครเอกชนการสร้างสถาบันเกษตรกร
เพื่อการพัฒนา”: ศึกษากรณีการสร้างกลุ่มธนาคารข้าวองค์กรอนุรักษ์เด็กเปรียบเทียบ
อ้างอิงการสร้างกลุ่มธนาคารกรมการพัฒนาชุมชน”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิวรรณ กำจัด. 2549. “กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน บ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบูรณ์ มีบุญ. 2543. “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชนเมืองทางด้านสังคม เศรษฐกิจ
การเมืองและการศึกษา” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาศึกษานอก
ระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม”: แนวทางการศึกษา
วิเคราะห์และวางแผน. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และสุริยัน หสันแก้ว. 2530. “ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในการ
พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย”. รายงานศึกษาเอกสาร ปัจจัยทางสังคมและ
วัฒนธรรมในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย เสนอต่อคณะกรรมการวิจัย “การ
พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย” สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย สถาบันวิจัยแห่งชาติ.
- สิทธิธัฐ ประพุทธนิติสาร. 2546. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนว
ปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- สิริพันธุ์ อมรพันธุ์บดินกุล. 2544. ศักยภาพของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา
กลุ่มเยาวชนฮักแม่จรีน อำเภอจรีน จังหวัดน่าน. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สุพัตรา สุภาพ. 2541. “สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี”.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย. 2534. “การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของภาคเหนือ
ตอนบนกับการดำเนินงานการศึกษานอกระบบ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิวกร โอโธเขา. มปป. “กระบวนการเรียนรู้สื่อกลางชุมชนบ้านหนองเต่า อำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.vijai.org>. (30 มกราคม 2547)
- อิทธิพล เหมหงษ์. 2545. “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเยาวชนชาวเขาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุ้นดา นพคุณ. 2523. “การศึกษานอกระบบโรงเรียน”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : ภาพ

ประชุมทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน โครงการแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อ
วิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านสันคยอม

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านลูก

วันเตรียมกิจกรรมเวทีสัญจรบ้านป่าติ่งงาม

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านป่าตึงงาม

กิจกรรมกำหนดการเวทีอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์

กิจกรรมการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ภาคผนวก ข : กำหนดการกิจกรรม

กำหนดการเวทีเสวนาสัญจรฯ

โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน

ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ณ ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เวลา 08.30 น.	ลงทะเบียน
เวลา 09.10 น.	เริ่มต้นเวทีเสวนาสัญจรฯ ภาคเช้า -กล่าวเปิดเวทีสัญจรฯ - ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์โครงการฯ - แนะนำตัวผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา - บอกเล่าพื้นอดีตสู่ปัจจุบันกับบ้าน
เวลา 12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 น.	เริ่มต้นเวทีเสวนาสัญจรฯ ภาคบ่าย - กิจกรรมกลุ่มตามประเด็นที่น่าสนใจ - กิจกรรมนันทนาการ - รับประทานอาหารว่าง
เวลา 14.45 น.	สรุปกิจกรรม/ปิดเวทีเสวนาสัญจรฯ

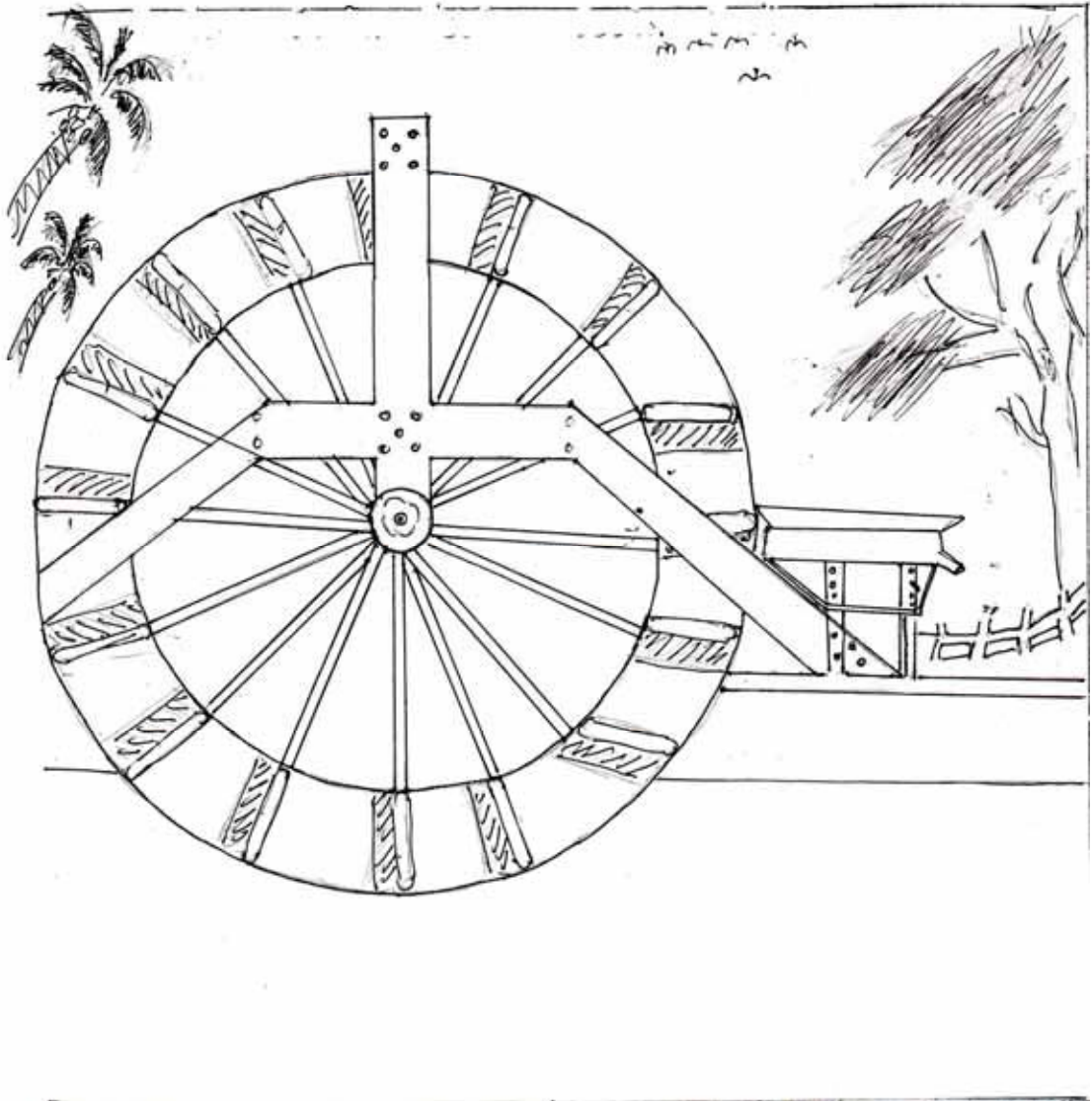
หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนได้ ตามความเหมาะสม

กำหนดการเวทีอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์
โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน
ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
วันที่ 26 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550
ณ สถานีวิทยุชุมชนบ้านวัดสันป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เวลา	09.00 – 09.30 น.	ลงทะเบียน
เวลา	09.30 – 10.00 น.	กล่าวเปิดงานและต้อนรับนักวิทยุเยาวชน - ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์โครงการฯ - กิจกรรมแนะนำตัวผู้เข้าร่วมเวทีฯ
เวลา	10.00 – 11.00 น.	เปิดโลกการเรียนรู้ระหว่างนักจัดรายการและนักวิทยุเยาวชนสู่การเรียนรู้ร่วมกัน
เวลา	11.00-12.00 น.	ทานอาหารว่าง กระตูกต่อการเรียนรู้กับการจัดรายการวิทยุ สู่ชุมชน
เวลา	12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา	13.00-14.00 น.	พลังสร้างสรรค์ สู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้
เวลา	14.00-14.30 น.	สะท้อนความคาดหวังการเรียนรู้ อาหารว่าง
เวลา	14.30-15.00 น.	การเรียนรู้สองฝ่าย ผ่านกระบวนการ AAR
เวลา	15.00 น.	ปิดเวทีอบรม และนัดหมายครั้งต่อไป

หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนได้ ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก : ค

ภาพเขียน : กังหันน้ำ หรือภาษาพื้นบ้าน เรียกว่า “หลุก”

ภาคผนวก : ง

วิถีชีวิตคนในบ้านหลุก

วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านข้าพเจ้าในอดีต โดย ร้อยโทคะนอง กันทะลัก

วิถีการดำรงชีวิต การดำรงวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เป็นคนรักถิ่นฐาน

ย่างเข้าสู่ฤดูหน้าฝน ท้องทุ่งที่เคยแห้งแล้งค่อย ๆ กลับมาเขียวขจีเต็มท้องทุ่งนาอีกครั้งหนึ่ง มองท้องทุ่งนาที่เขียวขจีติดกับท้องฟ้าสีคราม และภูเขาโดยดล คอยหว่านเสื่อ คอยหว่านมือ เป็นแนวยาว อ้อมท้องทุ่งและหมู่บ้านของข้าพเจ้าดูเป็นสุขยิ่งนัก วันนั้นเป็นวันหยุดโรงเรียนเสาร์ – อาทิตย์ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากคุณพ่อให้ไปเลี้ยงควาย (กระบือ) เพราะว่าปกติแล้วชาววังหน้าแล้งในหมู่บ้านจะปล่อยควายไปหากินเองโดยไม่ต้องไปเลี้ยง พอดกเย็นว้าว ควาย กลับแหล่งของมันเอง แต่เหตุในวันนั้นข้าพเจ้าต้องไปเลี้ยงควาย เพราะ หลังจากเดือนเก้าเหนือ ฝนตกมาหลายหนแล้ว ตามทุ่งนามีคนหว่านข้าวเพื่อเตรียมเพาะปลูก จำเป็นต้องตามควาย เพราะกลัวควายจะไปกินต้นกล้าข้าวที่ชาวบ้านหว่านไว้ กางเกงสะดอ เสื่อห่มอ้อมแขนยาว ห่อข้าวที่ถูกมัดติดกับผ้าชะม้า และหมวกที่ทำจากใบลาน ข้าพเจ้านำมันมาใส่แล้ว ก็เดินไปที่คอกควาย ช้างบ้านซึ่งใช้ไถ่นของยุ่งฉาง (ก้างเฟือง) เป็นที่อาศัยของวัวควาย จัดการปลดกลอนประตู และปล่อยควายออกจากแหล่ง (คอกควาย) มุ่งสู่ท้องนาที่กว้างใหญ่ เดินตามควายที่เล็มหญ้า เห็นฝูงตักแตนบินเป็นระยะ ๆ ตัวเล็กบ้างใหญ่บ้าง มีจักแต่นหัวงัก จักแต่นข้าว จักแต่นจีหมา ข้าพเจ้าเลือกไล่จับเอาเฉพาะตัวใหญ่ ๆ รวบรวมไว้เพื่อเอาไปจี ทานตอนเข้าบ้านตอนเย็น

พอดตอนเย็น ตะวันเริ่มคล้อย นกเอี้ยงประมาณ 7 – 8 ตัว บินมาเกาะหลังควาย หาเหยื่อตามหลังควายกินเป็นอาหาร เย็นมากแล้วข้าพเจ้ากับเพื่อนไล่ต้อนควายกลับเข้าแหล่ง แล้วชวนเพื่อน ๆ ไปว่ายน้ำในแม่น้ำสาร ที่วังน้ำขาว น้ำสารตอนนั้นใสสะอาด และริมฝั่งมีเนินทรายที่ละเอียดอ่อน บางแห่งมีหินสลับดูงามตาอย่างยิ่งนัก ว่ายน้ำเหนื่อยก็พักผ่อนก่อเจดีย์ทราย หรือปั้นทรายเป็นรูปต่าง ๆ หลังอาบน้ำเสร็จสรรพ ก็เข้าบ้าน ทานอาหารเย็น ยังจำได้อาหารเย็นวันนั้นมี แอ็บอิโฮก (ลูกฮอด กบหรือเขียด) และน้ำพริกแมงดา ผักรวก นึ่งล้อมวงกินกันอย่างเอร็ดอร่อย อิ่มหน้าสำราญแล้วก็พลบค่ำพอดี เข้าสู่ราตรีกาล อันแสนสงบร่มเย็น

วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพความเป็นอยู่ และสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปกับกาลเวลา ความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของ

คนไทยในสังคม ทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งถือว่าการปรับเปลี่ยนทั้งทางวัตถุและจิตใจของคนเลยก็ได้ เมื่อปี พ.ศ. 2519 ได้มีทางรถไฟต่อไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านของข้าพเจ้า ทำให้หมู่บ้านที่เคยอยู่ได้แห่งแสงเทียนมาเป็นระยะเวลายาวนาน กลับมาสว่างไสว มีเครื่องอำนวยความสะดวก และมีอุปกรณ์การสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ มีบทบาททำให้สังคมความเป็นอยู่ของชุมชนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับในปีเดียวกันนั้นเองทางกรมทางหลวงได้ตัดถนนสายยุทธศาสตร์สายเลี้ยวเมืองป่าซาง ตัดผ่านหมู่บ้าน เท่ากับเป็นการเพิ่มศักยภาพ และเป็นตัวเร่งให้สภาพสังคมจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ประชากรรุ่นหลังปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดช่องโหว่ขึ้นสำหรับสังคม มีการชิงดีชิงเด่นกันแย่งผลประโยชน์ ทำให้เกิดการเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นตามมามากมาย

เริ่มต้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ก่อนหน้านั้นการเดินทาง การสัญจรจะเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง ซึ่งในตำบลป่าสักจะมีประมาณ 2 – 3 คันเท่านั้น ส่วนมากจะใช้จักรยาน ในการเดินทาง ต่อมาระยะหลังปรากฏว่า รถโดยสารประจำทางมีเพิ่มมากขึ้น และรถจักรยานเริ่มหมดความนิยม มีรถจักรยานยนต์เข้ามามีบทบาทแทนที่ และมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดปัญหา ด้านการจราจร และอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น เป็นการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นางสาวทัศนัท บุญสวน
วัน เดือน ปีเกิด	27 ธันวาคม 2525
ภูมิลำเนา	4 หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยไร่ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2542 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ.2544 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาสัตวศาสตร์ คณะสัตวศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตลำปาง จังหวัดลำปาง พ.ศ.2546 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ.2549 หัวหน้า โครงการวิจัย เรื่องแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประวัติทีมวิจัยเยาวชน

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 3 บ้านป่าตึงงาม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	น.ส.กนกวรรณ จันอะสะวะ	แห้ว	16	ปวช.2	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	น.ส.พัชราภรณ์ พิงคะสัน	เหมียว	17	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
3	น.ส.หนึ่งฤทัย วิเลิศศักดิ์	หนึ่ง	15	ม.4	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	รับจ้าง	-
4	น.ส.เปรมกมล วงศ์แสนสี	อิว	16	ม.5	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาญี่ปุ่น
5	น.ส.อัจฉรา ใจตึง	ขวัญ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	-	วอลเลย์บอล
6	น.ส.อัจฉรา แสนลัก	นิว	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	-	ศิลปะป้องกันตัว

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 6 บ้านสันป่าสัก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ค.ช. จีรวีรัตน์ จอมอริย์	เฟิส	11	ป.6	บ้านวัดสันป่าสัก ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	ค.ญ. จุฬารวม ปัญญาพรหม	วรรณ	11	ป.6	บ้านวัดสันป่าสัก ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป

ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.รพีพรณ จัก่าง	นุ่น	14	ม.3	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป
2	ด.ญ.อัฉรา ตันกลาง	ดอล	12	ม.1	จักรคำคณาทร ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	-
3	ด.ญ.อรวรรณ คำสาร	บี	14	ม.3	สวนบุญโง่ปดัมภ์ ลำพูน	-	-	-
4	น.ส.ชไมพร พิงคะสัน	เมย์	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
5	ด.ญ.สุปราณี นันทะศักดิ์	หม่วย	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	-	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
6	ด.ญ.ทิวานันท์ งามเมืองตึง	ออม	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
7	น.ส.จรรยาพร พิงคะสัน	ออย	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ

ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	นายอานนท์ จันตะรัง	นัทดี	16	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	พูดหน้าที่ชุมชน
2	น.ส.กฤษฎา กันทาสัก	แนน	15	ม.4	สวนบุญโง่ปดัมภ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา

3	น.ส.วรรัตน์	หน่อคำสัก	จิบ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิคลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
4	ด.ญ.วชิราภรณ์	ใจดี	เน	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	เย็บผ้า	-
5	น.ส.ชลดา	สังฆะสะ	แก้ว	15	-	-	รับจ้าง	รับจ้าง	-

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.หทัย	ฟาง	15	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	-	รับจ้าง	ทำงานวิจัย
2	ด.ญ.จนิษฐา	นาเทพลัก	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	คอมพิวเตอร์
3	ด.ญ.อัฉรา	เมืองมูล	14	ม.2	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	Web-Site
4	น.ส.ปิยนุช	แสงสุวรรณ	17	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
5	นายนิวัฒน์	ใจใหญ่	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
6	นายอัมรินทร์	อิสระ ภาพ	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-